MASONLUĞUN EN ESKİ EL YAZMALARI - 3

REGIUS

Burada Öklit'e göre Geometri
sanatının yasaları başlar. [1]

Okuma ve incelemeyi iyi bilenler,
Eski kitabında şunu yazılmış görürler [2]
Büyük Efendilerle hanımlar ve onların [3]
Elbette çok sayıda olan çocuklarının
Geçimlerine gelirleri olmadığında
Ne kentte, ne taşrada ne de ormanlıklarda; [4]

[1] Regius öyle bir başlangıç yapmaktadır ki kopyalanmış olduğu özgün belgede bundan öncesinin bulunduğu açıkça bellidir. Sayfa numaraları yok. Aslında özgün yazımın daha uzun olduğu, baştaki birkaç sayfanın yitirilmiş bulunduğu düşünülebilir. Öklit ya da Euklidies, M.Ö. 4. yüzyıl sonlarında İskenderiye'de bir ezoterik ekol kurmuş olan ünlü düşünür ve matematikçidir. Tarihte bir diğer Öklit daha var: Megaryalı Öklit olarak anılır ve İskenderiyeli Öklit'ten yaklaşık yüz yıl kadar daha önce yaşamıştır. İkisini birbirine karıştırmamak gerekir. İskenderiyeli Öklit'in, temelini Hermetizmden alan öğretisindeki kimi öğeleri, Çağdaş Masonluğun ritüellerinde de bulmak olanaklıdır. Zamanında "Yedi Bilimin Üstadı" olarak da anılmış olan Öklit, Hermes ile de özdeş tutulmuştur. Bu özdeşleştirmeyi Regius'ta da yer yer sezinleyeceğiz.

[2] "Eski kitap" terimiyle neyin nitelendiği pek belli değildir. Bunun, Hıristiyanlıkta "Eski Ahit" diye de anılan Tevrat olması olasıdır. Bir diğer olasılık ise bunun çok daha eski bir tarihte yazılmış ve yapıcılık zanaatının kuralları ile törelerini içeren bir kitap olmasıdır.

[3] "Hanım" sözcüğü İngilizcedeki "lady" sözcüğünün karşılığı olarak alınmıştır. Türkçede bu anlamda İngilizceden dönüştürülen "leydi" sözcüğü de kullanılmaktadır. "Büyük Efendi" terimi kullanıldığında, bunu sıradan bir efendiden ayrı tutmak gerekir. Büyük Efendi, bir locaya işveren kişinin niteliğidir; bu kişiye "patron" ya da "işveren" de diyebiliriz. Nitekim kral, bir aşama daha gidilerek "Egemen Büyük Efendi" (Sovereign Great Lord) olarak anılır.

[4] Burada herhangi bir mecazî anlatım olduğu sanılmamalı ama yapılan varsayımda bir yanlışlık var: 14. yüzyılda İngiltere'deki sosyal koşullar ile bundan çok yüzyıllar öncesinde Mısır'daki sosyal koşulları benzer saymak… Ortaçağda ve daha sonra, İngiltere'de (özellikle Londra'da) birçok yoksul lord vardı. Bu kişiler, soylu (asil) olmakla birlikte, bir kont ya da bir baron gibi toprak sahibi olmayabilir ve geçimlerini çok zor koşullar altında yürütmek zorunda kalabilirlerdi. Bu konuya az sonra daha ayrıntılı olarak değineceğiz.

Hepsini de alabilecek bir kurum vardı,
Çocukların geleceklerini hazırlardı;
Yaşamları en iyiye yöneltilsin diye
Hastalık, dert ve sıkıntı çekmesinler diye; [5]

Çoğunun buraya gelişi her şeyden önce
Çocukları içindi, kendileri bitince.
Büyük rahiplere gönderirlerdi onları
Öğretmeleri için iyi çalışmaları; [6]

[5] Öklit'in Mısır'da kurmuş olduğu ezoterik ekol, Ortaçağdaki yapıcılık kurumu (Operatif Masonluk) ile özdeşleştiriliyor. Aslında 14. yüzyılda İngiltere'de söz konusu olan bir uygulamadan, sanki daha önce Mısır'da karşılaşılmış gibi söz ediliyor. Varsayımdaki yanlışlık bir yana, yapılan abartma da açıkça belli oluyor.

Bu konuya daha sonra, Mısır ya da Öklit ile bağdaştırılmaksızın değinildiğini de göreceğiz.

[6] Bir lordun, düşünceli bir kimse olması gerekiyor. Bu nedenle, eğer çok sayıda çocuğu varsa, yaşamı sırasında pek yoksul olmasa bile zengin de değilse, çocukları için olumlu bir gelecek hazırlamış olması gerekli görülüyor. O dönemde belki de böyle düşünenler vardı.

Ve onlara dua edelim, Tanrı aşkına;
Çocuklarımıza iş oluşturmalarına;
Böylece kendi yaşamlarını kazansınlar;
Hem iyi ve dürüst, hem güvenceli olsunlar. [7]

Kullanılıp iyi geometri o zamanda,
İyi masonluğun onurlu zanaatı da, [8]
Geleceğe yönelmeyle şöyle düzenlendi,
Tüm bu rahiplerin bilgilerinden derlendi; [9]

[7] Ortaçağdaki gelecek güvencesi kuşkusu açıkça seziliyor.

Fakat bu kuşkuya karşın, iyi ve dürüst kişi olmanın öncelikli tutuluşu da gözden kaçmıyor.

Yoksul bir lord için, aslında toplum içinde ayrıcalıklı kişilerden olan oğulları için sağlam bir gelecek hazırlamak çok önemliydi. Buradaki 'rahip (clerk) sözcüğünün asıl karşılığı da bir mason locasının üstadıdır. Fakat Eski Mısır'daki Öklit Ekolü'nden söz edilmekte olduğundan, rahip sözcüğü kullanılmıştır. Kendilerine dua edilecek olan lordlar kimlerdir, o belli değil.

Çocuklar için iş oluşturulması, localara yapılacak işler çıkması, dolayısıyla loca üstatlarının da yetiştirmek üzere yeni çıraklar almaları demektir. Dolayısıyla, bu kez kendilerine dua edilecek olan lordlar ancak olası işverenler olabilir.

Nitekim kimi masonik araştırmacılar Regius'ta sözü edilen lordların işveren durumunda olan çeşitli nitelikli soylulardan başka bir kimse olamayacakları üzerinde durur. Fakat şu "lord" sözcüğünün salt bu nitelikteki zengin kişiler için kullanılmamış olduğu da bellidir.

Hıristiyanlıkta lord sözcüğü Tanrı ya da İsa anlamına da gelebilir. Türkçedeki sözlük karşılığı olan "efendi" sözcüğü gibi, çok farklı anlamlarda kullanılabilmektedir.

[8] En başta Geometri için "sanat" (art) sözcüğü kullanılmıştı. Bu aşamada ise "zanaat" (craft) sözcüğünün kullanımına geçiliyor.

"Öğrenimle birlikte deneyim ve hüner gerektiren iş" olarak tanımlanan Zanaat sözcüğüne Yapıcılık Mesleği ve Sanatı (Operatif Masonluk) anlamına gelmek üzere sık sık rastlayacağız. Daha sonra ise geometrinin "bilim" olarak nitelenişini de göreceğiz.

[9] Geometri kavramı çok geniş bir anlamda, hem tüm bilimlerin karşılığı hem de bir simgesel terim gibi kullanılmaktadır. Geometri, eski çağlarda tüm bilimlerin temeli sayılmış olan "Yedi Bağımsız Bilim"den biridir. Regius'ta alışılagelmiş sıralanmalarından farklı olarak, son sıraya yerleştirilecek fakat gene de diğerlerinden üstün tutulacaktır.

Bunun ötesinde burada geometri, hem özdeksel hem tinsel evrene ilişkin bilgileri edinerek yetkinleşmiş bir insana özgü erdemlerin bağdaştırıldığı bir öğreti, bir sistem gibi de değerlendirilmektedir. Bu bakımdan geometrinin, tümüyle "düzen" kavramının bir karşılığı olmak üzere kullanıldığı da söylenebilir. Çağdaş Masonlukta bir simgesel terim olarak geometriye verilmekte olan önemin buradan kaynaklanmakta olduğu da düşünülebilir.

Efendilerin dualarıyla toparlanan,
Zanaatlar içinde en onurlusu olan
Geometriye masonluk adını koydular.
Bu efendilerin çocukları tutuldular,
Almaya ondan geometri zanaatını, [10]
Büyük bir özenle yapmakta olduklarını; [11]

[10] Efendilerin (Lordların) çocukları Geometri Zanaatı'nı kimden alacaklar ya da öğrenecekler?... Konu salt geometri olunca Öklit'ten fakat geometrinin karşılığı "yapıcılık" olunca loca üstadından... Tek bir loca ve bir tek loca üstadı olmadığına göre, hangisinden?... Bunlar yanıtlanamayacak türden sorulardır. Regius'ta bir genelleme yapılmaktadır. Konuyu kesinlikle somut bir anlamda değil, biraz soyut olarak almak gerekmektedir.

[11] Öğrenilecek olan işin "özenle" yapılmakta oluşu, yalnızca doğru dürüst yapılması bakımından dikkatli olunduğunu değil, aynı zamanda nasıl yapıldığına ilişkin bilginin de gizli tutulduğunu belirtmektedir.

Dualarıyla hem baba hem de anaların,
Yoluna koydu onları onurlu zanaatın.
Bilgide ve dürüstlükte o en iyisiydi;
Ardından gelenleri özenlice geçirdi. [12]
Bu zanaatta birini geçirmişse eğer,
Noksanlardan fazla saygı görmesine değer; [13]

Bu büyük rahip Öklit adıyla tanınmıştı,
Bu ad diyarlardan diyarlara yayılmıştı.
Bu büyük rahip öyle bir düzen kurmuştu ki, [14]
Onca bu dereceden daha da yüksekteki
En basitlerini öğretmeli fikirlerin,
Onurlu zanaatta yolu bu yetkinliğin. [15]

Böylece her biri diğerine öğretmeli,
Ve birbirlerini kardeş olarak sevmeli. [16]

[12] Buradaki "geçmek" fiili, Çağdaş Masonlukta da aynen kullanılmaktadır. Bu "geçiş", bir çırağın, gerekli olan temel bilgilerin edinmesinden sonra kalfa oluşudur.

Bilinmesi gereken noktalardan biri şudur: Çırak masonlardan kalfalığa geçemeyenler de çıkar. Bu mutlaka yapılan bir iş değildir. Sanıldığı kadar kolay da değildir. Günümüzde de okullarda kullanılan "sınıfı geçmek" terimi aynı anlamdadır.

[13] "Noksanlar" sözü, "bilgisizler" anlamına da çekilebilir. Burada bir ince alay var. Bilgili bir kişinin, saygı görmekte olan bilgisiz bir kişiye oranla çok daha saygıdeğer olduğu üstü kapalı olarak vurgulanıyor ama kimlerin nitelendiği belli edilmiyor. Bu "noksanlar", Masonluk ile ilgisi olmayan, fakat masonları da küçümseyen soylular olabilir.

[14] Öklit'in neyi düzenlemiş olduğu belli değil... Kimi masonik araştırmacılara göre; bu aşamadan birkaç dize önce, özgün yazımda olasıdır ki bulunan bir bölüm kopyalama sırasında atlanmış. Dolayısıyla burada bir eksiklik olduğu söyleniyor.

[15] Özellikle yeni bilgiler edinirken, her şeyin bir anda öğrenilemeyeceği, sürekli ve dirençle çalışmak gerektiği vurgulanıyor. Çok önemli bir nokta da, her şeyin ille de üstattan öğrenilmeyeceği, masonların karşılıklı bilgi alışverişi içinde bir dayanışma birliği kurarak, kendilerini yetiştirmelerinin gerektiği… Çağdaş Masonlukta olduğu gibi…

[16] Asıl yazımda hem "erkek kardeş" (brother) hem de "kız kardeş" (sister) sözcüklerinin karşılıkları kullanılmış. Fakat bundan ötürü kızların da yapıcılık zanaatına alınmış olabilecekleri düşünülemez. Kız çocukların Hermetik bir ekole alınmış olmaları da söz konusu değildir. Dolayısıyla buradaki "kız kardeş", ancak şiirdeki boşluğun doldurulması için kullanılmış olabileceği izlenimini veriyor.

Bunların ötesinde birçok şey düzenledi,
Gerektiği üzere ona üstat denildi;
Ona bu sanın verilmesinin ötesinde,
Herkesten fazla saygı gören kişidir hem de;
Fakat masonlar bu zanaatta hiç bir zaman,
Birbirlerini kul ve uşak gibi tutmadan,
Sevgili kardeşim diyerek anmalılar,
Yetkin olmasa bile biri öteki kadar; [17]
Her biri diğerine dostça davranmalıdır,
Çünkü onların hepsi hanımlardan doğmadır. [18]

[17] Yekdiğerini kardeş olarak tanımak ve öyle çağırmak gereği, Öklit'in de öğretisi kapsamında yer alır. Fakat burada asıl belirtilmek istenen, bu yaklaşımın yeni çıkmış değil, çok eskiden kalma bir gelenek olduğunun vurgulanmasıdır.

[18] Bu meslekte (zanaatta) çalışan bir kimsenin sıradan biri değil, "soyu belli" olduğu özellikle vurgulanıyor. Böylece, bir masonun "soylu birisiyle eşdeğer sayılması gerektiği" de belirtilmiş oluyor. Bu sav masonların "özgür insan" sayılmalarının bir gerekçesi durumuna getiriliyor. Buradan, diğer soyluların masonlara böyle bir ayrıcalığın tanınmasını pek de hoşnutlukla karşılamadıklarını çıkarabiliriz.

İşte masonluk zanaatı başladı böyle,
Önce iyi geometri düşünüleriyle;
Rahip Öklit böylelikle bir temel attı,
Mısır'da kuruldu geometri zanaatı. [19]

Geniş bir kapsamda öğretti onu Mısır'da,
Çeşitli ülkelerde her yanda ve diyarda;
Anladığıma göre bundan çok yıllar sonra,
Yakınlarda geldi bu zanaat buralara. [20]

[19] "Geometri" ile "yapıcılık" özdeşleştirildiğine göre burada bir kronolojik çelişki var gibi görünmektedir. Fakat aslında Öklit ile Hermes özdeşleştirilmektedir.
[20] Geometri denilen yapıcılık mesleğinin (zanaatın) kökeni, böylece Mısır'a yerleştirilmektedir. İngiltere'ye hangi yolla, nasıl ve ne zaman gelmiş olduğu üzerine kesin bir şey söylenmemektedir. Buna "yakında" denilmektedir ama bu en azından birkaç yüzyıl öncesidir. Bu yapıtın kaleme alınışı sırasında, aradan geçmiş olan süre üzerinde durulmayışı, bunun bilinmediğini de gösterebilir. Bu aşamada, Cooke Elyazması'nda göreceğimiz ve o zamanlar "doğru" olarak benimsenen bazı tarihsel bilgilerin tümüyle atlanmış olduğu görülüyor.

Dedim ya bu zanaat İngiltere'ye geldi,
Zaman iyi Kral Athelstan'ın dönemiydi; [21]
Sonra yaptı hem konaklan hem de köşkleri,
Ve büyük onuru olan yüce mabetleri, [22]

[21] Athelstan, 925-940 yılları arasında İngiltere kralıdır. Regius'ta "Adelstone" ve "Adelstonus" olarak geçmektedir. Bu kralın Öklit ile ne ilgisi olabilir?... Eğer Regius'un kopyalanmış olduğu özgün yazım da şiir biçiminde düzenlenmişse, bundan birkaç dize öncesinde bir diğer başlık bulunması fakat kopyalama sırasında bunun göz ardı edilmiş olması olasılığı vardır.

Yapıcılık zanaatı 10. yüzyıldan çok daha önceki bir tarihte İngiltere'ye gelmiştir. Bundan önce İngiltere'de bu zanaatın uygulanmamış olması olanaksızdır çünkü 3. yüzyılda hatta daha öncesinde yapılmış taş binaların kalıntıları vardır. Bu konuda Cooke Elyazması'nda daha değişik, gene efsanesel fakat daha gerçekçi bir anlatım göreceğiz.

[22] Bu tümcenin öznesine dikkat etmek gerekir. Yapıtları gerçekleştirdiği söylenen sanki Kral Athelstan gibi görünüyorsa da öyle değildir; sözü edilen "zanaat"tır.

O'nu hoşnut etmek için hem gündüz hem gece,
Tapınmaya Tanrı'ya tüm gücü yettiğince. [23]

[23] Masonlukta yapılmakta olan tüm işlerin Tanrı'yı hoşnut etme amacına yöneldiği ve tapınım sayıldığı konusu ile sık sık karşılaşacağız. Fakat bunu Latincedeki "laborare est orare" (çalışmak tapınmadır) deyimiyle de bağdaştırmamak gerekir. Burada önemli tutulan, Hıristiyanlığın temel ilkeleri uyarınca Tanrı'ya hizmet etmek ve onun isteğini yerine getirmektir. Biraz biçim değiştirmiş olmakla birlikte, bu eski yükümlülük, Anglosakson Masonluğunda benimsenen Landmarklardan biridir.

Bu iyi efendi zanaatı pek sevdi. [24]
Ve onu her bakımdan güçlendirmeye girdi, [25]
Zanaatta gördüğü çeşitli hata vardı; [26]
Ülkenin her yanına haberciler yolladı,

[24] Bu kez sözü edilen "iyi efendi" doğrudan Kral Athelstan'dır.

[25] Kimi masonik araştırmacılar bu konuda şöyle bir görüş ileri sürüyor: *«Olmayacak şey!... Kral işini gücünü bırakacak ve yapıcılık zanaatını güçlendirmeye girişecek!»* Zaten belki bu yüzden Masonluğun tarihindeki bu varsayımsal öykü **"Athelstan Efsanesi"** olarak da anılır. Belki de burada belirtilmek istenen, yalnızca kralın, zanaatın geliştirilebilmesi için öngörülerek önerilen yeni yöntem ve kuralların uygulanmasına razı olduğu hatta belki de bunların uygulanmasını bir krallık buyruğuna bağladığıdır.
[26] İngiliz masonik araştırmacılar, bu noktada *«Ne hatası? »* diye soruyor.

Bu konuda iki ayrı seçenek söz konusu olabilir.

Biri, o zamana kadar çeşitli türleriyle uygulanmakta olan Roma Mimari Stili'dir. Regius'un kaleme alınmış olduğu tarihte artık Gotik Mimari Stili'nin uygulanmasına başlanmıştır. Fakat yazar, bu değişimi çok daha önceki bir tarihe taşımakta ve bir de "gerekçe"ye bağlamaya çalışmaktadır.

Diğeri ise o tarihe kadar yapıcılık mesleğinin doğru dürüst ve belirgin kuralları olmayışıdır. Eğer yazarın anlattıklarını gerçek olarak kabul edersek, ikinci seçenek daha akla yatkın geliyor.

Bu zanaatta çalışmakta olan masonlar,
Gelip doğruca onun huzuruna varsınlar,
Girişsinler bir karşılıklı dayanışmaya,
Bütün bu hataları ortadan kaldırmaya. [27]

Sonra toplantı yapmalarına izin verdi,
Ülkenin çok yerlerinden efendiler geldi, [28]
Dükler, örller ve hatta baronlar bile vardı, [29]
Şövalyeler, silahtarlar, çok kişi katıldı, [30]
Ve o kentteki tüm büyük ileri gelenler,
Hepsi kendi derecelerinde birleştiler; [31]

[27] Ardından, sözü edilen hataların giderilmesi için Kral Athelstan'ın doğrudan bir girişimde bulunmadığı, yapıcılık zanaatını uygulayanları bir araya getirerek bunlara kendi aralarında bir çözüm bulmalarını istediği belirtiliyor.

Aslında bunun tam tersi olsa gerektir. Yani yapıcılar bir araya gelerek zanaatın sorunlarını görüşmek istemiş, bunun için de kraldan izin dileğinde bulunmuş olabilirler. Nitekim bir sonraki dize bunu doğrular nitelikte.

[28] "Efendi" (Lord) sözcüğü bu kez genel anlamda kullanılıyor.

[29] "Örl" (Earl), İngiltere'de konttan sonraki sırada gelen bir soyludur.

[30] "Silahtar" (Squire), bir şövalyenin yardımcısıdır.

[31] 926 yılında İngiltere'nin kuzeyindeki York kentinde yapılan toplantıdan söz ediliyor.

Diğer kaynaklardan bilindiği üzere bu toplantıyı Northumberland Kralı Edwin yönetmiştir. Edwin, kimilerine göre Athelstan'ın kardeşi, kimilerine göre üvey oğludur. Kimine göre hiçbiri değildir ama Kral Athelstan onu kendine çok yakın bulduğu için ona "kardeşim" demektedir.

Bu toplantının aşırı ölçüde önemsenmesi nedeniyle, başkalarınca da önemli sayılabilmesi için, katılmış olanların abartıldıkları görülmektedir. Önemli bir nokta da toplantıya katılanların, o dönemdeki sınıf ayırımının bir gereği olarak, kendi niteliklerine uygun düşen yerlerde oturduklarıdır. Burada "derece" sıfatı ile vurgulanmakta olan, bu kaçınılmaz sınıf ayırımıdır.

Daha sonra da göreceğiz ama bu aşamada ilk kez ve açıkça görülmekte olan olgu, bu toplantıya yapıcılık zanaatından olmayan birçok kişinin, "ileri gelenler"in katılmakta oluşudur. Bu durum açıkça şu olguyu ortaya koymaktadır. Yapıcıların böyle bir toplantıyı kendi başlarına yapmalarına izin yoktur; denetim altında tutulmaları zorunlu görülmektedir.

Burada bulunmalarının ortak nedeni,
Düzenlemekti bu masonların birliğini,
Düşünce alış verişiyle araştırdılar,
Nasıl yönetilebileceğine baktılar; [32]
Orada on beş madde üzerinde durmuşlardı,
Ve on beş noktayı da orada yazmışlardı. [33]

[32] Bağımsız locaların kurulması için İngiltere'de daha o sıralarda kıpırtıların başlamış olduğu anlaşılıyor. Aslında 10. yüzyıl başları bunun için çok erken bir tarihtir. Fakat bu işe ilk kez İngiltere'de girişilmiş olduğunun gösterilebilmesi bakımından zamanın olabildiğince geri çekilmesine çalışılmış olabilir. Belki de yazarın böyle bir niyeti yoktur; daha önce de görülmüş olduğu gibi, o günlerde geçerli olan bir durumun başlangıcını aslından çok daha erken bir tarihte sanmaktadır.

Böyle bir toplantının gerçekten de yapılmış olup olmadığı kesinlikle bilinmediğinden, bu olay ile bağlantılı anlatım **"York Efsanesi"** olarak da anılır.

Yapıcılık mesleğinin yönetiminin, yalnızca masonların eline bırakılmayıp devletin ileri gelenlerinin sıkı denetimi altında olması için daha başlangıçtan önlemler düşünüldüğü dikkat çekicidir. Buna daha önce de değinmiştim. Ortaçağda başka türlü olması zaten düşünülemezdi. Fakat Regius'un kaleme alınmış olduğu tarihte yani 14. yüzyıl sonlarında İngiltere'de yapıcılık zanaatını uygulayan locaların çalışmaları yasalarla düzenlenmiş olduğu için, aristokratik düzeydeki bir denetime gerek kalmamıştır. Ancak bu durum, locaların Ortaçağ öncesindeki Kolejler gibi tümüyle denetimsiz bırakılmış oldukları anlamına da gelmez. Nitekim İngiltere'de bu bağlamda devlet denetiminin nasıl işletildiğini daha sonraki dizelerde göreceğiz.

[33] On beş madde gözden geçirilmiş, on beş nokta da yazılmış... Bu çok önemlidir. Burada sözü edilen "maddeler" yapıcılık zanaatının önceden kalma olduğu söylenen kuralları, "noktalar" ise sonradan eklenmiş olanlardır. Cooke Elyazması'nda bunların her birinin sayısının dokuz olduğunu göreceğiz.

Kimi masonik araştırmacılar, Cooke Elyazması ile uyum içinde olmayan diğer altı madde ile altı noktayı, Regius'u kaleme alan yazarın uydurduğu görüşündedir. Bunların 10. yüzyıl başlarında düzenlenmiş olabileceği de çok kuşkuludur.

Burada birinci madde başlar...

Bu geometrinin birinci maddesi şöyle:
Üstat mason kesin olarak bütünüyle [34]
Sağlam ve güvenilir hem de dürüst olmalı,
Kararından hiç bir an pişmanlık duymamalı;

[34] "Üstat mason", günümüzdeki Masonlukta locayı yöneten üstattır. O dönemdeki yapıcılıkta yalnızca "çırak" ve "kalfa" olmak üzere iki derece vardı. Ustalık ise sadece loca yöneticisinin taşıyabildiği bir unvandı. Çoğu mason bu meslekte ölünceye kadar kalfa olarak kalırdı.

Kalfaların masrafları hemen ödenmeli,
Malzeme böyle kullanılır, bildiğin gibi; [35]
Doğrulukla ödemelisin ücretlerini,
Bağlılıklarına göre hak ettiklerini; [36]
İşçi tutma onların tuttuklarından fazla,
Gerekli hizmet neyse ona göre ayarla; [37]

[35] İşte kullanılmak üzere gerekli her türlü malzemeyi sağlamak, çeşitli kalfaların göreviydi. Ancak buradan anlaşıldığına göre ilgili kalfalar gerekli harcamaları ceplerinden yapar, sonra bunları locadan (üstattan) alırlarmış.

[36] Kalfalara elbette sadece getirdikleri malzemelerin bedeli değil, ayrıca yaptıkları çalışmanın karşılığında ücret de ödenirdi. İşin esenliği bakımından bu ücretin de aksatılmadan ödenmesi gerekirdi. Fakat Üstat, bir kalfanın işten kaytarması ya da üzerine düşenleri gerektiğince yerine getirmemesi durumunda, onun ücretini kısabilir ya da bir kesinti yapabilirdi. (Elyazmasının bu aşamasında anlatım tarzının değişti de dikkati çekiyor.)

[37] Yapı işlerinde masonlardan başka çoğu niteliksiz, kimisi de zamanla deneyim edinmiş olduğu için nitelikli olmak üzere çeşitli işçiler de çalıştırılırdı. Bu işçiler, meslekten (zanaattan) olanlar gibi "özgür" değildiler. Kendilerine işin incelikleri öğretilmezdi. Genellikle kalfalarca çevreden toplanır, gösterilen işlerde gündelikle çalışırlardı. Toprağa bağlıydılar ve başka bir yere gidemezlerdi.

Sevgiyle ya da çekinerek ayırım yapma,
Bunların hiç birinden sakın ha rüşvet alma;
Efendi veya kalfa, her kim olursa olsun,
Ücretleri bakımından hepsi farksız tutulsun; [38]

Her zaman bir yargıç gibi dimdik olmalısın,
Böylelikle hepsine haklıca davranırsın;
İçtenlikle yap bunu, her nereye gidersen
Saygı ve kazançlarını artırmak istersen. [39]

[38] Bu noktada sözü edilen "efendi" (lord), bir soylunun yapıcı ustası olarak yetiştirilmek üzere bir locaya göndermiş olduğu oğludur.

Bazı masonik kaynaklarda, 15. yüzyılın ilk çeyreğinde bile Londra'daki lordların birçoğunun mason olduğunun belirtildiğini görülebilir. Böylece Masonluktaki spekülatif öğelerin aslında sanıldığından çok daha eski bir tarihte başlamış olduğunun vurgulanmasına çalışılmaktadır.

Neden?... Çünkü 1717 yılında Londra Büyük Locası'nı kuranların "kabul edilmiş masonlar" olduğu ileri sürülmekte, böylece Masonluğa tarih boyunca yapay olarak bir süreklilik kazandırılmaktadır da ondan.

Oysa bu işin aslı öyle değil. Londra Büyük Locası'nı kimlerin niçin ve nasıl kurmuş olduğu bu çalışmada konu dışı. Fakat 15. yüzyılda localara katılan kabul edilmiş masonlar, konuyla bağlantılı. O tarihlerde hatta belki de yüz yıl daha önce, lordlar mason localarına spekülatif nitelikli çalışmalarda bulunmak için değil, doğrudan geçimlerini sağlamak ve geleceklerini güvenceye almak için, genç yaşta birer çırak olarak girmiştir. "Onurlu ve soylu zanaat" olarak nitelenen yapıcılık, lordlar için çok çekici olmuştur. Tarihte olduğu gibi günümüzde de İngiltere'de geçimini çok zorlukla sağlayabilen bir sürü lord vardır. Ortaçağdaki genç lordlar "özgür ana-babadan doğma özgür insanlar"dır.

İşte bu, yapıcıların (operatif masonların) "özgür insan" oluşlarının âdeta bir gerekçesi haline getirilmiştir.

Daha sonra İngiliz Masonluğu'nda bu, bir Landmark niteliğiyle Masonluğa girebilmenin temel koşullarından biri sayılmış, "özgür doğmuş olmak" koşulu ancak 19. yüzyıl ortalarında "özgür insan olmak" biçiminde değiştirilebilmiştir.

[39] Saygısı ve kazançları artırılacak olanlar, kalfalar ve lordlardır. Bunun için üstat masonun "kibirli" olarak nitelenebilecek bir tutum takınması ve onlara üstünlüğünü duyumsattırması önerilmektedir.

İkinci madde.
İyi masonluğun ikinci maddesidir bu,
Özellikle dinlemelisin burada onu, [40]
Üstat niteliğinde olan her bir mason kim,
Zorunludur onun için bu genel Birleşim,
Yeter ki toplantının yapılacağı yerden
Haberdar edilmiş olsun uygunca önceden. [41]
Toplantıya katılmayı zorunlu görmeli,

[40] Regius'un okunarak değil, dinlenerek öğrenilmek üzere hazırlandığı burada açıkça belli oluyor.

[41] "Birleşim" (Congregation) ve "Toplantı" (Assembly) sözcükleri, İngiliz masonik araştırmacıları epeyce uğraştırmıştır. Burada bu iki sözcükten hangisinin kullanımının daha doğru olacağı, bu toplantının nasıl bir nitelik taşıdığı ya da taşımış olması gerektiği üzerinde uzun uzun durmuşlardır. Kimine göre bu, yapıcı ustalarının yılda bir kez aralarında ülke ya da bölge (kontluk) çapında yapmayı gelenekselleştirmiş oldukları salt masonik nitelikli bir toplantıdır. Kimine göre ise aslında masonik nitelikli olmayan ve ülkenin her bir il ya da bölgesinde genellikle yılda bir kez yapılan ve bir tür mahkeme niteliği de taşıyan "Şerifin Turnesi" (Sheriff's Tourne) olarak anılan toplantıdır.

Ortaçağda, İngiltere'de şerif olarak anılan kişi devletin en üst düzey görevlilerinden biriydi. Görevli olduğu yerde en yetkili yargıç niteliğini taşırdı. Genellikle yılda bir görevli olduğu bölgenin her yanını dolaşırdı; iki kez uğradığı yerler de olurdu. Ne zaman geleceği ilgililerce önceden öğrenilir ve halka duyurulurdu. Gittiği her bir kent ya da kasabada, on iki yaşının üzerindeki herkes, ölüm döşeğinde olmadığı sürece bu toplantıya katılmak zorundaydı. Bu toplantıda, yerel olarak çözümlenemeyen yargılama işleri bir sonuca bağlanırdı. Sonraları (13. yüzyıl ortalarında) baronlar, dükler ve diğer soylular bu toplantıya katılma zorunluluğundan bağışık tutulmuşlardı. Bu bağışıklık, Regius'un kaleme alınışından 150 yıl kadar sonra yani 15. yüzyıl ortalarında yapıcılara da tanınmıştı. Diğer bazı eski elyazmalarında, toplantının yapılacağı yerden en çok 50 mil uzakta çalışmakta olan yapıcı ustalarının bu yıllık toplantıya katılmak zorunda olduklarına değinilir.

Gerçekten de yoksa akla yatkın bir engeli, [42]
Ya da zanaata bağlılıktan caymamışsa,
Veyahut bu yere yanlışlıkla çıkmamışsa, [43]

[44]

[42] Aynı konu devam ediyor. Toplantıya katılmayı kendince zorunlu görmesi gereken kişi, bir loca üstadıdır. Burada "geçerli bir engel yoksa" koşulunun kullanılmakta oluşu, sözü edilen bu toplantının Şerifin Turnesi değil, salt masonik nitelikli bir toplantı olduğunu göstermektedir. Fakat aksini belirten de vardır. Masonik araştırmacılar bu konuda bir ortak sonuca varabilmiş değildir.

Bu toplantıya, yapılacağı yerin 50 mil yakınına kadarki yerlerde bulunan tüm loca üstatlarının katılmaları gereğine Regius'ta değinilmemiştir. 50 mil koşulunun geçerli olması durumunda; İngiltere haritası göz önüne getirilecek olursa, toplantı bir uç noktada düzenlenmediği sürece, buna hemen tüm ülkedeki loca üstatlarının katılmalarının gerekeceği anlaşılır.

O dönemlerde, kentler arasında yapılacak bir yolculuk günlerce sürerdi. Üstelik çok tehlikeliydi. Kaldı ki kırsal kesimde yakalanan birisi, yasalar uyarınca istenilen işte bir köle gibi çalıştırılabilir ve bir daha oradan ayrılamazdı. Regius'ta bu sözlerin geçmekle oluşu, 14. yüzyılda İngiltere'de tüccarlar gibi yapıcı ustalarına da bu bakımdan bir ayrıcalığın tanınmış olduğunu gösterir.

[43] Bu sözlerden, bir kalfanın, hak etmese ve yaraşmasa bile bir locanın üstatlığını eline geçirebileceği anlaşılıyor. Aslında zanaata gerektiğince bağlı olmayan böyle bir kişinin, yıllık toplantıya katılmayı da pek umursamayabileceği belirtiliyor.

[44] Burada, tam sayfanın ortasında iki dizelik bir boşluk bırakılmış...

Bu konuda birkaç varsayım var: a) Regius'u kopyalayan kişi, bu iki dizeyi iyi okuyamadığı için boş bırakmış; b) Özgün yazımda bu aşamada yazılı olanları pek anlayamamış, kendince uygun bulmamış ya da şiir biçimine dönüştürememiş; c) Buraya yazacağı şeyleri o anda tasarlayamamış ve sonraya bırakmış ama sonra da tamamlamayı unutmuş.

Öte yandan yakalanmışsa bir hastalığa,
Bu nedenden ötürü gelemezse oraya;
Uydurma bir şey yaratmadan gelmemek için,
Bir özür sayılır bu, hem iyi hem de kesin. [45]

[45] Sıradan bir hastalık Şerifin Turnesi'ne katılmamak için geçerli engel sayılamazdı ama demek oluyor ki bu toplantıya katılmamak için geçerli sayılıyor.

Fakat burada bir tutarsızlık var. "Toplantıya gelmemek istiyorsan, başka bir şey uyduracağına hasta olduğunu ve bunun için gelemeyeceğini bildir!" der gibi…

Üçüncü madde.

Şu üçüncü maddenin öngörüp yansıttığı,
Üstat almaz yanına hiç bir yeni çırağı,
Veremeyecek olursa sağlam bir güvence,
Onunla yedi yıl kalmak için, dediğimce, [46]

[46] Bir locaya alınacak yeni çırakları doğrudan o locanın üstadı seçerdi. Çırakları ya kendisi eğitir ya da deneyimli kalfaların gözetimine verirdi. Yapıcılık zanaatı birçok değişik türde uygulamayı kapsadığından, bu eğitim yıllarca sürerdi. Bir çırağın kalfa olabilmesi için, en az yedi yıl kesintisiz olarak çalışması gerekirdi. Bu süre, aslında hiç de "çok uzun" değildir. Çünkü bir mason, yirmili yaşlarının başlarında "kalfa" olabilirdi. Kalfalık sırasında da öğreneceği çok şey vardı ama geleneksel yapıcılıkta kalfalıktan sonra gelen bir derece yoktu; kendi locasını kuramayan ya da usta olarak locasının başına geçme fırsatını yakalayamayan bir mason, daha önce de değinilmiş olduğu üzere yaşamı boyunca bir "kıdemli kalfa" olarak kalırdı.

Kazançlı zanaatını öğrenmek üzere;
Yeterli değil bundan daha kısa bir süre
Ne Efendi'nin kazancına, ne de kendinin [47]
Bildiğinizce sonucu geçerli nedenin.

[47] "Efendi" (Lord) sözcüğü böyle büyük harfle başlayarak yazıldığında; nitelenen kişiye mutlaka saygı gösterilmesi gerektiğini vurgular.

Buradaki Efendi, açıkça ve doğrudan işi yaptıran patrondur. Yapıcılar, işlerini yürütürken, işverenin yararını da gözetme zorundaydı. İşin aksatılmadan yürütülmesi ve başlanırken öngörülmüş olan süresi içinde bitirilmesi gerekirdi. Bu bakımdan yapıcı çıraklarına çok önemli sorumluluklar düşerdi. Bir çırağın işi bırakıp gitmesi, önemli bir aksamaya neden olabilirdi.

Dördüncü madde.

Bir zorunluluk bellidir dördüncü maddede,
Üstat titiz davranmalı onun seçiminde,
Öyle ki hiç bir köylüyü çırak yapmamalı, [48]
Ne de onu aşırı tutkusuyla almalı; [49]

Bağlandığı efendinin durumuna göre,
Çırağı götürebilir her gittiği yere. [50]

[48] Köylü (bondman) "serf"in karşılığıdır. Locaya alınacak çırakların kesinlikle "özgür insan" olmaları gerekliydi.

[49] Bir loca üstadının burada sözü edilen aşırı tutkusu, yanında çalışmakta olanların sayısını artırmak, böylece locasını büyük göstermektir. Fakat yeterli sayıda kalfası yoksa çok sayıda çırak başına dert olabilirdi çünkü her biriyle doğrudan kendisi ilgilenmek zorunda kalırdı.

[50] Serflerin, bağlı oldukları efendilerinin topraklarının dışına çıkmaları yasaktı. Fakat bir yapıcı ustasının yanında çalışmakta olan bir çırak "özgür insan" olduğu için, ustasıyla birlikte her yere gidebilirdi. Çıraklığa başladıktan sonra, zanaatı terk ederek adını kötüye çıkarmayı göze almadıkça, ustasının istediği her yere gitmek ve orada çalışmak zorundaydı.

Eğer locasında bir büyük sorun çıkarsa,
Bulaşıcı hastalıkla karşılaşılırsa,
Bundan ötürü başa çok şeyler gelebilir,
Kimileri ya da hepsi acı çekebilir,
Şu nedenle ki masonların hepsi orada
Her zaman bulunacaklardır hep bir arada. [51]

Zanaatta birisi tutulmuşsa bir kere
Söylenilebilecek çeşitli illetlere;
Bu durumda dürüstlükle ve rahatlık için,
Daha yüksek derecede olan çırak seçin. [52]

Bulduğuma göre eski yazılanlardan [53]
Çırağın olması gerek nezih insanlardan;
Ve tümü iyi olan geometri geçmişte
Büyük lordların kanlarına girmişti işte. [54]

[51] İşte bu, Ortaçağda bir locanın karşılaşabileceği en büyük sorundu. Loca üyelerinden birinin bulaşıcı bir hastalık kapmış olduğu anlaşıldığı anda hemen karantinaya alınması gerekirdi.

[52] Bir çırak mason, kalfa olmadan önce üstadından izin alarak da locadan ayrılmış olabilirdi. Ne var ki bundan sonra gene zanaata dönmek isterse, bir diğer üstadın onu yanına alması pek beklenemezdi. Loca üstatları, genellikle kıdemli çırak almayı pek istemezlerdi. Bu durumda locada uyuşmazlıklar çıkabilirdi. Hiç deneyimi olmayan gençleri yetiştirmek üzere almayı daha uygun bulurlardı. Fakat işte böyle bir durumda işin esenlikle yürütülebilmesi bakımından deneyimli (kıdemli) çırak masonların işe alınması öneriliyor.

[53] Bu dizede Regius'un yazımında bir başka yazılı kaynaktan yararlanılmış olduğu açıkça belli oluyor.

[54] Ortaçağda insanlar arasında ayırım güdülmekte olduğu zaten bilinir. Yapıcılık zanaatı bu noktada üstün bir düzeye yerleştiriliyor. İngiltere'deki lordların yalnızca birer işveren olmakla kalmayıp çalışmak üzere de bu zanaata girmiş oldukları Regius'un bu aşamadaki anlatımından da açıkça ortaya çıkıyor.

Beşinci madde.
Beşinci maddenin içeriği çok iyidir, [55]
Çırağın yasal kandan olması gereklidir; [56]
Gözetmemeli Üstat hiç bir özel çıkarı, [57]
Çırak yapmamalı sakatlığı olanları; [58]

[55] Bu tür gereksiz girişler çoğu maddelerde var. Yalnızca şiirde bir sonraki dize ile kafiye sağlamak amacını taşıyor.

[56] Bunun anlamı, locaya çırak olarak alınacak olan bir kişinin soyunun sopunun belli olması gerektiği... Buna bakılacak olursa, "özgür insan" olmak bile yeterli değil... O dönemde İngiltere'de geçerli olan yasalar uyarınca; bir köylü kente kaçabilir ve orada bir yıl bir gün kalmayı başarabilirse "özgür insan" olma hakkını elde ederdi. Böyle bir olanak vardı ama hem kente kaçabilmek hem orada uzun süre kalmayı başarabilmek pek öyle kolay değildi. Ancak böyle bir olasılığın varlığı, yapıcıların yasalarına, dördüncü madde ile uyumsuzluk çıkmaması bakımından bu koşulun da konulmasın gerektiriyor.

[57] Uzmanlara göre; bu dize ile bundan önceki arasında da bir kopukluk var.

[58] Fizyolojik ya da ruhsal bir noksanlığı ve hastalığı olanlar, diğer tüm koşullar bakımından uygun durumda bulunsalar bile zanaata alınmazdı. Bunun nedeni, böyle bir kişinin topluluk içinde ya bir özel ilgi görmesi gereksinmesinin doğması ya da diğer çıraklarca küçümsenmesi tehlikesinin bulunmasıydı.

Bedensel bir sakatlığı olan birinin ise deneyim yoluyla öğrenilen ve ağır çalışmayı gerektiren bu zanaatta ilerlemesine, diğer çıraklarla eş düzey olabilmesine olanak yoktu.

Geleneksel yapıcılık zanaatı döneminden kalma bu koşul, daha sonra Spekülatif Masonluğun yasalarında da olduğu gibi korunmuştur. Çağdaş Masonlukta günümüzde geçerliği olamayacak bu koşulu atabilmiş olan kuruluşlar vardır ama çoğunun tüzüklerinde bu koşul, olduğu gibi durmaktadır. Oysa tarihte bir bedensel sakatlığı olmakla birlikte çok başarılı ve çok beğeni toplamış olan bilim ve devlet adamları görülmüştür.

Ortaçağda benimsenmiş olan görüş şöyledir: "Bir sakatlık ya da hastalık sonradan olmaz; kalıtımdan gelir. Bu nedenle de soylu ailelerde sakat çocuk bulunmaz. Soylular, her bakımdan sağlıklı kişilerdir. Gerek ruhsal, gerekse bedensel sakatlık ve hastalıklar ancak köylüler (serf1er) arasında görülebilir. Soylular, hastalıklarını köylülerden kapar."

Ne kadar "sakat" bir varsayım!... Tarih, bu görüşün çok yanlış olduğunu göstermiş, bilim de yakın akraba evliliklerinden sakat hatta spastik çocuk doğması olasılığının hayli yüksek olduğunu kanıtlamıştır. Soylular arasında ruhsal dengesi daha doğuştan bozuk olanlara pek sık rastlanmıştır.

Duyacağınız gibi, bundan çıkar şu anlam, [59]
Olmalı tüm organları yerinde ve sağlam;
Zanaat için büyük utanç konusu olur,
Bulunursa birinde aksaklık ya da kusur,
Varsa böyle kanı yetkin olmayan bir kişi
Pek az yararlıdır zanaata onun işi. [60]

Dolayısıyla herkes şunu iyi bilmeli,
Zanaatta her adam olsun güçlü kuvvetli;
Güçlü olamaz zaten aksaklığı bulunan,
Siz de bilmelisiniz sanırım bunu çoktan.

[59] Regius'un dinlenmek üzere yazılmış olduğunun bir diğer göstergesi.

[60] Açıkça, "Soylu olmayan bir insan işe yaramaz." deniyor.

Bu deyiş, kesinlikle somut anlamında kullanılıyor. Burada herhangi bir mecazî anlam aramamalı.

Altıncı madde.

Altıncı maddeyi hiç kaçırmamalısınız,
Üstat efendiye karşı olsun ön yargısız,
Alıp efendiyi çıraklığında yanına,
Benzeyerek kalfalarının yaptıklarına,
Çünkü olmalı onlar zanaatta tam yetkin,
Eğer olamıyorsa, bunu mutlak gözetin. [61]

Ayrıca gerekçeli bir nedene ters düşer,
O da kalfalar gibi ücret alırsa eğer.
Bu aynı madde böyle bir durum karşısında,
Çırakların daha az alması yargısında
Tam yetkin olan kalfalara nispeten
Ödüllendirilir türlü işleri beceren. [62]

[61] Daha önce yapıcılık zanaatını öğrenerek yetişmek üzere locaya gönderilen bir genç efendinin (lordun) diğer masonlardan farklı tutulmaması gerektiği söyleniyordu. Burada ise "dehşetli" olarak nitelenebilecek bir 'kayırma" görülüyor. Soylu genç yalnızca kalfalara bırakılmayacak, Üstat da doğrudan onunla ilgilenecek ve en iyi şekilde yetişmesi sağlanacak.

[62] Bir efendinin(lordun) nasıl ücret alacağı, bunun kriteri belli değil... Yalnızca çıraklarla kalfalar arasında ücret bakımından bir ayırım olması gerektiği üzerinde duruluyor. Çırakların arasında becerikli olanların ücreti artırılabildiğine, bir efendiye de özel beceriler kazandırılmasına çalışılması gerektiğine göre; âdeta "Onun ücretini artırmak için işi yöntemine uydur!" deniliyor.

Üstat bir çırağına şunu bildirebilir,
Yakında onun da ücreti yükselebilir,
Ve bu zamana kadarki dönemi son bulur,
Ücreti de tümüyle geliştirilmiş olur. [63]

[63] Bu olay, bir çırağın kalfalığa geçirilmesidir.

Yedinci madde.

Burada yedinci maddeye sıra gelmiştir,
Hepinize topluca şunu söyleyecektir:

Hiç bir üstat ne korkuyla ne de yardım için,
Hırsızlara yiyecek ve giyecek vermesin.
Korumamalıdır hiç bir zaman hırsızları,
Ne de birinin canına kıymış olanları,
Hatta ne de birini kötü tanınan adı, [64]
Bu ancak utanç içine sokar zanaatı.

[64] Genel olarak bunun çok güzel bir kural olduğu söylenebilir. Fakat burada sözü edilen kişiler aslında sıradan hırsızlar, katiller, kötü tanınan kimseler değil, kırsal kesimde (özellikle ormanlarda) saklanarak toplu halde yaşayan, zengin soyluların yollarını keserek onları soyan ve yoksul halkı ellerinden geldiğince korumaya çalışan haydutlardır. (Ünlü Robin Hood gibileri)

Sekizinci madde.

Sekizinci madde gösteriyor size şunu,
Ki üstat yapabilir dilediğince bunu.
Eğer yanındaki zanaatçılardan biri,
Yetkinliğe yönelmekte kalıyorsa geri,
Onu en kısa zamanda değiştirebilir,
Yerine daha yetkin birini alabilir. [65]

Böyle bir adam umursamazlığı yoluyla,
Bakabilir zanaata yetersiz saygıyla. [66]

[65] Üzerinde pek de durulmamış bir Ortaçağ geleneğini görüyoruz.

Çıraklığı sırasında zanaata gerektiğince bağlanmayan ve becerileri bakımından kendinden beklenilen gelişmeyi gösteremeyen bir kişi locadan çıkarılabilirdi. Bir üstadın daha önce bir başka locada çalışmış olan bir çırağı yanına almak istemeyişinin gerekçelerinden biri de buydu. Bu kural, Masonluğa giren bir kimsenin önemli bir gerekçe olmaksızın çıkarılamayacağına ilişkin varsayımı çürütmektedir.

[66] Elbette!... Ancak bunun gerekçesi o kişinin umursamazlığı olabilir mi?... Demek ki o zamanlarda öyle düşünülüyordu.

Dokuzuncu madde.
Dokuzuncu madde çok iyi yansıtmaktadır,
Ki üstat hem akıllı hem güçlü olmalıdır;
Üstüne alıp girişmemeli hiç bir işe,
Yapamayacaksa ve bitiremeyecekse;
Gözetmeli zanaatını tüm işlerinde,
Ve efendilerin çıkarını da her yerde.
Arazi dikkatlice alınmalıdır mutlak,
Bulunmamalı ne bir yarık ne de bir çatlak [67]

[67] Regius'un bu aşamasına geldiğimizde artık efendilerin çıkarlarının hep gözetilmesi gerektiğine ilişkin kuralın yinelenişine alıştık sayılır. Fakat derken olmadık bir teknik konu dile getiriliyor. Bu, "işverenin çıkarları daha işe başlanmadan önce sağlama alınmalı" şeklinde yorumlanabilir. Çünkü Regius'ta teknik konulara hiç değinilmemektedir.

Onuncu madde.
Bilinmiş olması içindir onuncu madde,
Tüm zanaatta, hem alçak hem yüksek yerlerde,
Bir üstat diğerinin yerini kapmamalı,
Fakat kardeş olarak hep birlikte olmalı, [68]
Bu özenli zanaatta, bir üstat mason için,
Bazısı ya da hepsi, nasıl olsa kendinin.
Ne de yerini kapmalı bir diğer adamın,
İşi kendinden önce alabilmiş olanın, [69]
Bundan kaynaklanarak çok üzüntü çekse de,
Öyle ki ağırlığı on libreyi geçse de, [70]

[68] "Kız kardeş' (sister) ve "Erkek kardeş" (brother) sözcükleri burada da ayrı ayrı kullanılıyor.

[69] O zamanlardaki yapıcı ustalarının, yavaş yavaş günümüzdeki müteahhitlere benzer bir nitelik kazanmaya başladıkları anlaşılıyor. Fakat aralarındaki çekişmenin sınırı, kesin bir töresel kurala bağlanıyor.

Bundan hemen sonra gelen dizelerde de bir ustanın hangi koşullar altında bir diğerinin yerini alarak onun başlamış olduğu işi sürdürmeye girişebileceğini göreceğiz. Bu da aslında her yapıcı ustasının aynı bilgi ve beceriye sahip olmadığını, kimisinin daha üstün olabileceğini, işverenleri korumak zorunluluğu çok önemli olsa bile zanaatta birbirine saygı göstermenin öncelikli tutulması gerektiğini göstermektedir.

[70] Ne denmek istendiği üzerinde durulmasına gerek olmayan bir söz... Bu yalnızca kafiyeyi tutturabilmek için eklenmiş bir dize olsa gerek. (On libre = yaklaşık 4,5 kg)

Fakat işi ilkönce eline almış olan,
Kusurlu bulunursa eğer yaptıklarından;
Ancak masonlukta hiç kimse bir diğerinin
Yerini kesinlikle almayacağı için,
Fakat eğer yazgısı bu şekilde olmuşsa,
Yapılmış olanlar işi boşa çıkarmışsa;
O zaman bir mason o işi isteyebilir,
Efendilerin çıkarını kurtarabilir,
Böyle bir durum olursa ancak, buna karşın
Bir mason karışamaz işine başkasının.

Aslında işin temeline başladığında,
İyi bir masonsa o, hem de aklı başında,

Koymuştur kafasına kesin güven içinde
İşi sonuçlandırmayı iyi bir biçimde.

On birinci madde.

On birinci maddede şunu söylerim size,
O hem özgürdür hem de onca önemli tüze;
Şunu öğretmektedir o, gücü yettiğince, [71]
Hiç bir mason çalışmamalı basınca gece; [72]
Ancak eğer bilgisini geliştiriyorsa,
Eğer böylece bir şey düzelecek olursa.

[71] Bu dizelerdeki "o" kim? Herhalde mason üstadı… Özgür bir kişi oluşunun yanı sıra onun adâletli olduğundan söz ediliyor. (Türkçede "tüze" sözcüğü aslında "hukuk" anlamına gelir.) Fakat bunun hemen ardından tümcelerdeki öznenin değiştiğini, aslında herhangi bir masondan söz edildiğini göreceğiz.

[72] Çağdaş Masonluktaki simgesel "aydınlık-karanlık" ve "gündüz-gece" kavramları, o çağlardan kalma bu kurala bağlanabilir mi acaba?

On ikinci madde.
On ikinci madde yüce onura ilişkin,
Her nerede olursa olsun bir mason için;
Bozmamalı işini diğer hiç bir masonun,
Bir değeri varsa eğer kendi onurunun;
Onu, korumalıdır dürüstçe sözleriyle, [73]
Tanrı'nın ona vermiş olduğu bilgisiyle;
Böylelikle aranızda kurmuş olduğunuz
İlişkiler düzelmiş olacak hiç kuşkusuz.

[73] Uzmanlara göre bu noktada yine bir kopukluk var.

On üçüncü madde.
On üçüncü madde şu, Tanrı beni korusun,
Diyelim ki üstadın yanında çırak olsun,
Ona öğretecektir her şeyi bütünüyle,
Ve erişilebilir noktaları ölçüyle,
Ki o zanaatı tümüyle kavrayabilsin,
Güneşin altında nereye giderse gitsin. [74]

[74] "Güneşin altındaki yer" tüm dünya anlamındadır. Böylelikle bir masonun istediği her ülkeye gidebileceği vurgulanmış olmaktadır.

On dördüncü madde.
On dördüncü madde iyi bir gerekçeyledir,
Üstada nasıl davranacağım gösterir;
Yanına çırak almamalı hiç bir zaman,
Yapacağı çok çeşitli işleri olmadan,
Ki böylelikle dönemini değerlendirsin, [75]
Ondan çeşitli noktalan öğrenebilsin.

[75] Değerlendirilecek olan dönem çıraklık dönemidir. Bir çırak, bu dönem içinde zanaatın tüm uygulamalarını öğrenebilmelidir ki bilgili ve yetenekli bir kalfa olsun. Bunu sağlamak da, öncelikle loca üstadının sorumluluğuydu. Eğer üstlenmiş olduğu iş sıradan ya da tekdüze ise, yetiştirmek üzere yanına yeni bir çırak alması hiç de uygun düşmezdi.

On beşinci madde.

On beşinci madde bir sonuç getirmektedir, [76]
Bir dost olan üstadın iyiliği içindir;
Ona öğretmeye ki, hiç bir adama karşı,
Sahte bir tutuma dayanmasın davranışı,
Ne de tutmalı günahlarıyla bir kalfayı, [77]
Çünkü bir kazancı olmaz bundan dolayı;

Ne de versin pişman olacağı yalan yemin,
Korkusuyla onların ruhsal esenliğinin;
Olmaya ki zanaatı utanca düşürür,
Ve kendi de bundan pek çok ayıplanma görür.

[76] Bu söze göre, 15. Maddenin aslında tüm yasaların sonuncusu olması gerekiyor.

[77] Kalfa derecesindeki bir masonun, locada birtakım yetkileri olurdu. Bir kalfa, bu yetkileri kötüye kullanabilir, düzenbazlık ederek kendine bireysel çıkar sağlamaya kalkışabilirdi. Kuşkusuz böyle bir durumda işten çıkarılırdı. Bir başka üstadın da, böyle bir suç işlemiş olan (günahkâr) bir kalfayı işe almaması gerekirdi. O artık lekelenmiş bir kimse olarak zanaattan uzak tutulmalıydı.

Çoğul yasalar. [78]

Bu toplantıda düzenlendi birçok noktalar [79]
Büyük efendi ve üstatlardan alındılar,
Bu zanaatı tanıyıp isteyen girmeyi,
Hep sevmeli Tanrı'yı ve kutsal kiliseyi, [80]
Ve bir arada bulunduğu üstadını da,
Her nereye giderse taşrada ve ormanda,
Ve diğer kardeşler de seni seveceklerdir,
Çünkü zanaatın sana bunu getirir.

[78] Regius'ta asıl yazıma sonradan eklenmiş olduğu söylenen "noktalar" burada başlamaktadır. "Birinci nokta" terimi kullanılmamıştır. Nitekim buradaki "çoğul" sözü de, yasalara ek yapılmış olduğunun bir anlatımıdır.

[79] Yine Kral Athelstan'ın düzenlediği söylenen toplantıya dönülüyor.

[80] Tanrı'nın yanı sıra "Kutsal Kiliseyi sevme" koşulu, henüz reform evresine gelmemiş olan Hıristiyanlığın Katolik inancının ilkelerindendir.

İkinci nokta.
İkinci nokta şudur size anlattığımca,
Çalışmalı bir mason tüm iş günü boyunca,
Yapabildiğini içtenlikle becermeye,
Kutsal gün için nafakasını hak etmeye, [81]
Ve bu ilkeye uyup dürüstçe çalışmaya,
Ödülünü tümüyle hak ederek almaya. [82]

[81] "Kutsal gün" denilen, hafta sonu tatili, daha doğrusu Hıristiyan ortamında Pazar günüdür. Dinsel inançlardan kaynaklanan bir töresel gelenek uyarınca, masonlar pazar günlerinde kesinlikle çalışmazdı; çalışmamaları gerekirdi. Fakat bunun için de, hafta içindeki günler boyunca, canlarını dişlerine takarak çalışmaları öngörülürdü.

[82] Hafta sonu tatilinin hak edilmiş olması gerekirdi. Fakat altı gün çalışmış olan bir işçinin yedinci gün için de çalışmadığı halde ücreti ödendiğinden, o günün anlayışı uyarınca bu bir "hak" değil bir "ödül" olarak niteleniyor.

Üçüncü nokta.

Üçüncü nokta çırak olanlarla ilgili,
Ciddi olarak alınıp iyi bilinmeli,
Sıkı tutmalı öğütlerini üstadının,
Ve iyi niyetli olarak kalfalarının;
Kimseye dememeli odanın sırlarını, [83]
Ne de locada ne yapmakta olduklarını; [84]

Her ne duyarsan ve yapıldığını görürsen,
Hiç kimseye söyleme her nereye gidersen;
Yüce onurunla gizli tut görüşmeleri,
Salondaki ve hatta kulübedekileri, [85]
Olmaya ki bundan çok ayıplanma görürsün,
Ve zanaatı büyük utanca düşürürsün.

[83] Burada "oda" (chamber), yapıcıların teorik eğitim çalışmalarının yapıldığı yer anlamındadır.

[84] Bu aşamaya kadar "loca" sözcüğü hiç kullanılmamıştı. Sözcüğün buradaki kullanımı "mason topluluğu" anlamındadır.

[85] Ortaçağdaki yapıcıların genellikle iki toplantı yeri olurdu. Bunlardan biri bir han, taverna ya da buna benzer bir yerdi; "salon" (hall) denilen yer burasıdır. Burada yönetimsel görüşmeler yapılır, sonra geleneksel şölen (agap) düzenlenirdi. Diğer toplantı yeri ise yapımı yürütülmekte olan binanın hemen bitişiğinde ya da yakınında, masonların kendi kullanımları için yapmış oldukları "kulübe" (bower) idi. Bu ikincisi, az önce sözü geçmiş olan "oda" ile özdeştir.

Dördüncü nokta.

Dördüncü nokta bize de şunu öğretmekte, [86]
Olmamalı hiç kimse zanaatında sahte;

Zanaatta hiç bir yanılgısı olmamalı, [87]
Fakat bunları gidermesini başarmalı;
Ne de düşürmeli kendisini önyargısına,
Ne üstadına karşı, ne de bir kalfasına; [88]
Ve çırak korku altında kalmış bile olsa, [89]
Gene de aynıdır bağlı olacağı yasa.

[86] Regius'taki madde ve noktaların ilk dizeleri aslında hiç önemli değildir. Fakat burada acaba neden "bize" değil de "bize de" sözü kullanılıyor?... Buradaki "biz", yapıcılardan (masonlardan) ayrı kişileri mi niteliyor?... Eğer öyleyse, bu da yazarın yapıcılık zanaatından olmadığının bir göstergesi sayılır.

[87] Burada "yanılgı" (hata) denilince bundan neyin anlaşılması gerektiği pek belli değil... Acaba bu zanaatın uygulamalarında yapılan bir yanlışlık mı yoksa zanaata karşı olan tutumda yanlışlık mı?... Belli olmasa da ikincisi daha akla yatkın gibi.

[88] Ortaçağda İngilizlerin biraz dik başlı ve sert tutumlu kimseler olduğu bilinir. Burada bir çırak masonun, üstadına ve kalfalarına karşı yumuşak başlı olmaları gerektiği öğütlenmekte.

[89] Çırak neden korku altında olsun? Bu ancak herhangi bir ters ya da uyumsuz tutumu karşısında çok sert bir şekilde azarlanışından hatta belki de ağır bir şekilde cezalandırılışından ileri gelir. Kuşkusuz, kendisine çeki düzen vermezse, locadan atılması işten bile değildir.

Beşinci nokta.

Beşinci nokta şudur, kuşku duyulmaz bundan,
Üstadından ücretini alacağı zaman
Bir mason onun için ne ise belirlenen,
Uysalca almalıdır, olması bu gereken; [90]

Bir nedene dayanarak üstat gerekince,
Yasalca uyarmalı onu öğleden önce,
Bundan böyle ona iş vermeyecekse eğer,
Bu orada daha önce yapılana benzer;

Bu buyruğa karşı girmemeli tartışmaya,
Eğer ulaşmayı düşünürse başarıya. [91]

[90] Özellikle çıraklara ne kadar ücret verileceği, bu konudaki yasal düzenlemeleri çiğnememek koşuluyla, üstat tarafından saptanırdı. Aynı aşamada olan iki çıraktan birine çeşitli gerekçelerle daha az haftalık verilmiş olabilirdi. Bir çırağın haftalığının sonradan azaltılması bile söz konusu olabilirdi. Burada, böyle bir durumda o çırağın bir karşı çıkışta bulunmaması gerektiği belirtiliyor.

[91] Bir locadan çıkarılmış olan bir masonun, bundan sonra bir başka locaya girebilme olanağının pek zayıf olduğuna daha önce değinmiştik. Şimdi burada bir çelişki doğuyor... Bir mason işten çıkarılacak olursa, bundan ötürü loca üstadı ile tartışmaya girişmemeli, uysal davranmalı ki geleceğini köreltmesin. Fakat bu geleceğin nerede ve nasıl olacağı hiç belli değil.

Altıncı nokta.

Altıncı nokta tümüyle bilmeleri için,
Hem yüksektekilerin hem de alttakilerin, [92]
Böyle bir durum başa gelebilir bir anda, [93]
Kimi masonlar ya da tümünün arasında,

Kıskançlıktan ya da çok şiddetli bir nefretten,
Genellikle bir büyük tartışmadır gelişen,
Bu durumda bir mason eğer olursa mümkün,
Salıvermeli işten ikisini de o gün; [94]

Fakat henüz barış günü yapılmamalıdır,
Önce iş günleri bitirilmiş olmalıdır;
Kutsal günde yeterince boş zamanımız var,
Onu bir barış günü yapabilecek kadar,
Olmaya ki yer alırsa bu bir iş gününde,
İşlerini engelle ki çıkmasın arbede;
Böylelikle sonunda yasasına Tanrı'nın
Uymaya yöneltirsin her birini onların. [95]

[92] Burada "yüksektekiler" denilince, çeviri yanlışı yapıldığı, doğrusunun "yukarıdakiler" olması gerektiği sanılmamalı; öyle değil… Bu, "kıdemli kalfalar" ya da "üstatlar" anlamına gelebileceği gibi, "devlet yetkilileri" ya da "yargıç" anlamına da gelebilir. Çünkü bundan sonraki dizelerde, masonlar arasında çıkabilecek olan sorunlardan söz edilecek.

[93] Uzmanlara göre bu aşamada da bir kopukluk var. "Böyle bir durum" denilen şeyin ne olduğuna önceden değinilmiş olması gerektiği düşünülüyor.

[94] Aralarında tartışma çıkanları salıverecek (serbest bırakacak) olan kişi doğrudan ve yalnızca "üstat" değil de, "bir mason" olduğuna göre, locadaki kalfaların da böyle bir durumda yetkili olduğu düşünülebilir.

Böyle bir yöntemin uygulanışının iki gerekçesi vardı: Biri, çıkan tartışmanın işyerinde dar bir çerçevede tutulup fazla yayılıp duyulmaması yani diğer çalışanları etkilemesinin önlenmesi, diğeri de tartışma çıkarmış olanların, ortamdan uzaklaşarak biraz dinginleşmelerinin sağlanması.

[95] "Barış günü" (Lovesday) Hıristiyanlığın gerekleri uyarınca, Pazar günüdür. Bu kutsal gün, İslâm dinindeki Cuma, Yahudilikteki Cumartesi gününe benzer bir şekilde hem tatildir hem de çalışılmadığı için bir bayram niteliği taşır. Bu günde, bireyler arasındaki dargınlıkların da giderilmesi gerekir. Barışmanın Pazar gününe bırakılışının nedenlerinden biri ise daha önce tam barış beklenirken önceki tartışmanın yeniden alevlenmesi olasılığının da bulunmasıdır. Bunun ise bir iş gününde yapılmaması öngörülmektedir çünkü ikinci kez çıkacak olan tartışma büyüyüp, kavgaya bile dönüşebilir.

Yedinci nokta.

Yedinci noktada alabilir iyi anlam,
Tanrı'nın bize ödünç verdiği uzun yaşam, [96]
Anlatıldığı gibi bütün açıklığıyla,
Yatmayacaksın hiç üstadının karısıyla,
Ne de kalfalarınkilerle hiç bir suretle,

[96] Tanrı'nın insanlara "ödünç" vermiş olduğuna inanılan yaşamın "uzun" olarak nitelenişi ilginç... Burada genel olarak tüm insanlardan söz ediliyorsa, bu sözde bir yanılgı olduğu açıkça bellidir. Çünkü Ortaçağda insanların günümüze oranla pek kısa yaşadıkları bilinir. Buna karşılık, Tevrat'ın "Tekvin" başlıklı ilk bölümünün hemen başında, ataların yaşam sürelerine değinilirken, her biri için yüzlerce yıldan söz edilir. Dinsel esinlenmenin hayli önemli bir ağırlık taşıdığı Regius'ta böyle bir yanlışlık yapılmış olması beklenemez. Şu halde bu deyişteki "biz" sözcüğü üzerinde durulmalı... Burada "biz" derken, Regius'un yazarı kendinden söz etmekte olmalı. Buna göre, yazarın hayli yaşlı olduğu da düşünülebilir.

Zanaatta karşılanabilirsin nefretle;
Ne de kalfalardan birinin cariyesiyle,
İstemeyeceğin gibi onun seninkiyle. [97]
Bunun vereceği acı gerçekten çok olur,
Tam yedi yıl boyunca çıraklıkta tutulur, [98]

Bu hakkım böylelikle yitirirse eğer,
Belirtilmiş olduğu üzere bir ceza yer,
Dikkatli olmaya başlamalı ki bir daha
Girmesin bu tür öldürücü kötü günaha. [99]

[97] Böyle bir konudan söz edilmekte oluşu, bu gibi durumlarla daha önce oldukça sık karşılaşılmış olduğunu gösterir.

Ortaçağda herhangi bir büyük işe girişileceği zaman, locaya bağlı tüm kalfa ve çıraklar, hep birlikte çalışacakları yerin yakınına yerleşirlerdi. Burada çok uzun süre kalacakları için, evli olanlar ailelerini de kendilerine bağlı olan köleleri olanlar varsa onları da birlikte götürürlerdi.

Bu yerleşme bölgesinde, evli ya da bekâr, hepsi bir büyük aile gibi yaşardı. Genellikle ortak gereksinmeler topluca karşılanırdı. Eğer bir kırsal alanda çalışılıyorsa, yapının bitirilebilmesi için gereken süre göz önüne alınarak, kalıcı evlerden oluşan bir köy kurulması bile söz konusu olurdu. Aynı loca içindeki masonların sosyal yaşamları, böylelikle iç içe sürerdi. Bu arada, ustaların ve kalfaların karılarının ya da cariyelerinin genç erkekleri baştan çıkarmaya çalışmış olmaları, bekâr erkeklerin de cinsel gereksinmelerinin etkisiyle kadınlara kapılmaları olağandır.

[98] Töreye aykırı düşen zinanın karşılığında verilecek cezanın mesleki nitelik taşıması gariptir. Eğer bu suçu işleyen bir mason yapıcılık zanaatına daha yeni girmişse, bu cezanın hiçbir etkisi olmaz çünkü zaten yedi yıl boyunca çıraklık yapacaktır. Bu ancak bir kıdemli çırak için, bundan sonra yedi yıl daha çıraklıkta tutulacak olursa bir anlam kazanır. Yoksa bu anlatım, kimi çırakların uygun görüldüğünde yedi yıldan daha kısa süre içinde kalfalığa geçirilebildikleri gibi bir anlama çekilebilir mi acaba?

[99] Ortaçağda açıkça günah işlemenin cezasının çok ağır olduğunu biliriz. Burada ise "öldürücü kötü günah" (foul deadly sin) olarak nitelenen şeyin karşılığında verilen ceza hiç ağır görünmüyor. Fakat bir çırak masonun pek az ücret aldığını, neredeyse boğaz tokluğuna çalıştığını, ancak çok başarılı bir çalışma gösterebilecek olursa ücretinin biraz artırılabileceğini unutmayalım.

Sekizinci nokta.

Sekizinci nokta şu ki olunabilir emin,
Eğer almışsan herhangi bir olumlu telkin,
Dürüst olmaya yönetiminde üstadının,
Ki hiç bir zaman dürüstlükten caymamalısın;
Arabulucu olmalısın gerektiğince,
Üstadına ve kalfalarına da özgürce;
Dürüstlükle yap elinde olan her bir şeyi,
Her ikisine de, budur olan asıl iyi. [100]

[100] Çırak derecesindeki bir masonun gerektiğinde arabuluculuk etmesinin söz konusu oluşu, anlaşılamaz bir nokta... Burada "arabulucu" (mediator) olarak çevrilmiş olan sözcüğün asıl karşılığı, mecazî anlamda olmak üzere "idareci" şeklinde de alınabilir. Şöyle ki işin yapılması sırasında Üstat ile kalfaların yaklaşımları arasında çelişkiler hatta zıtlıklar söz konusu olabilir. Böyle bir durumda, çırak masonun, hiçbirini kırmaksızın durumu "idare etmesi" gerekir. Bir çırak masondan epeyce olgun bir tutum takınması bekleniyor.

Dokuzuncu nokta.

Dokuzuncu noktada diyeceğiz birisi,
Olacaktır salonda herkesin hizmetçisi [101]
Eğer bir odada siz hep birlikte iseniz,
Neşeyle birbirinize hizmet edersiniz;
Şunu bilmelisiniz ki saygılı kardeşler,
Hizmetçilik yaparlar sırayla birer birer, [102]

Kuşkusuz bir hafta biri bir hafta diğeri, [103]
Böylece devrederek görev alır her biri,
Hoşnutlukla hizmet etmeye bir diğerine,
Kardeşlerin yaptığı gibi birbirlerine;

Olmamalı maliyetlerde hiç bir fazlalık,
Hiç kimsenin ödemesinde bir ayrıcalık,
Fakat herkes eşitçe sayılmalıdır özgür
Kendi harcamasında, bu işler böyle yürür; [104]

Dikkat et ki her zaman bedeli tam ödensin,
Yenilmesi için tüm aldığın malzemenin,
Hiç bir zaman ricada bulundurma kendine,
Ne de tüm derecelerdeki kardeşlerine,
Bir erkek ya da kadın, her kim olursa olsun,
Parasını tam öde, bize uymuş olursun; [105]

[101] Çeviriye "hizmetçi" olarak almış olduğumuz kişi (steward), günümüzdeki Masonlukta bir locanın toplantısından sonraki sofrayı düzenleyen, şölen görevlisi ya da ziyafet memuru olarak da anılan görevlinin karşılığıdır.

[102] O sıralarda bir locada belirli bir şölen görevlisi/ziyafet memuru yoktu. Bu işi çıraklar sırayla üstlenir ve yürütürlerdi.

[103] Bu anlatımdan, locanın her hafta düzenli olarak "salon" olarak anılan yerde bir toplantı yapıp bir kardeş sofrası düzenlediği çıkarılabilir.

[104] Kardeş sofrasının düzenlenmesindeki standart yiyecek ve içeceklerin harcamaları eşitlik içinde paylaşılırdı ama isteyenler, kendileri için özel bir yiyecek ya da içecek sipariş edebilirdi. Günümüzde özel bir sağlık gerekçesi olmadıkça özgürlüğün bu şekilde kullanılmasının eşitlik ilkesine aykırı düşüp düşmediği tartışılabilir. O günlerde, daha varlıklı olanlar ile parası az olanlar arasında eşitlik düşünülemezdi.

[105] O tarihlerde veresiye ya da taksitle ödeme diye bir şey yoktu. Borçlu kalmak ayıp sayılırdı. Bu yalnızca yapıcılık zanaatında değil, diğer tüm alış veriş ilişkilerinde böyleydi. Hele biri borç takıp bunu söz verdiği zaman ödemeyecek olursa, çok ağır bir şekilde cezalandırılabilirdi.

Böylelikle kalfandan iyi sicil alırsın,
Çünkü gerektiğince ödemeyi yapmışsın,
Olmaya ki kalfanı utanca düşürürsün,
Ve kendin de bundan çok ayıplanma görürsün.

Öte yandan alınan malzemeyle ilgili
Hesaplar iyi bir biçimde düzenlenmeli;
Kalfaların malzemelerinden harcananlar,
Nerede ve nasıl ve toplamları ne kadar,
Gösterebilmelisin bu türden hesapları,
İstediğinde senden kalfaların bunları. [106]

[106] Bu anlatım, bir masonun okuma-yazma kanıtlar mı? Belli değil.

Onuncu nokta.

Onuncu nokta sunmaktadır iyi bir yaşam,
Bu türlü yaşanırsa olmaz sıkıntı ve gam;
Çünkü eğer bir mason kusurlarla yaşarsa,
Ve biliyorum ki işini yanlış yaparsa,
Ve dayanmak suretiyle bir sahte özre,
Suç atabilir diğer kardeşlere yok yere,
Böyle bir söylenti yoluyla atılan suçla;
Karşılaşmış olabilir zanaat utançla.

Eğer yaparsa zanaata böyle alçaklık,
Onu hiç korumayın ve güvenmeyin artık,
Ne de tutun bu kötü yaşamı içinde onu,
Olmaya ki dert ve sıkıntıya döner sonu; [107]

[107] Bu öneriye göre, başkalarını çekiştiren ve olur olmaz suçlamalarla onu küçük düşürmeye çalışan bir kimsenin de locanın genel yararları bakımından locadan çıkarılması gerekirdi.

Zorunlu duruma düşmesine yer vermeden,
Ancak herhangi bir suretle geciktirmeden,
Hazır olmak üzere her nerede iseniz,
Her nasıl olacaksa, açıkça ya da sessiz;

Çağırmalısın onu en yakın toplantıya,
Bütün kardeşlerinin karşısına çıkmaya, [108]

Ve çıkmayacak olursa önüne onların,
Bu belirtisidir zanaatı yadsımanın; [109]
Bunun üzerine o cezalandırılmalı,
Eski günlerin yasaları uygulanmalı. [110]

[108] Toplantı (assembly) teriminin aynı zamanda bir locanın kendi üyeleriyle yaptığı toplantıyı nitelemek üzere kullanıldığı da anlaşılıyor. Loca, Ortaçağ öncesindeki Kolejler döneminde olduğu gibi, üyelerinin kendi iç işleriyle ilgili kusurlu davranışlarında onları yargılayabilirdi.

[109] Burada "zanaatı yadsımak" denilince bu "vermiş olduğu sözden dönmek" demektir. Ortaçağda her türlü meslek ve zanaatı uygulayanlar, meslek ya da zanaatlarının yasa ve törelerine uyacakları üzerine yemin ederdi. İngiltere'de ayrıca on iki yaşından büyük herkesin, krala bağlı olacağı üzerine yemin etmesi ve her yıl yeminini yenilemesi gerekirdi.

[110] "Eski günlerin yasaları" denilince neden söz edildiği belli değil. Bunlar, İngiltere'de 13. yüzyıl ortalarında konulmuş yasalar olabilir.

On birinci nokta.

On birinci nokta sağduyuyla ilgilidir,
Bunu gerekçesiyle bilmeniz gereklidir;
Bir mason, eğer bu zanaatı tam bilirse,
Bir kardeşini taş yontmaktayken görürse,
Ve o bozmak üzereyse elindeki taşı,
Yapabilirse hemen düzeltmeli yanlışı,

Ona da öğretmeli ki yanlışı onarsın,
Böylelikle lordların işleri bozulmasın,

Ve ona öğretin ki olsun kolay onaran,
Onun iyiliği için yukarda duran
Tanrı'nın size ödünç verdiği güzel dille,
Tatlı sözler kullanıp yeşertilen sevgiyle.

On ikinci nokta.

On ikinci nokta yüce krallıktan gelir,
Toplantının nerede olacağı bellidir,
Orada üstatlarla kalfalar bulunacak,
Diğer büyük efendilerin çoğu olacak; [111]

Şerifi de olacak orada o ülkenin, [112]
Ve keza yer alacak valisi de o kentin,
Şövalye ve silahtarların da vardır yeri,
Göreceğiniz üzere Meclis Üyeleri; [113]

Orada yapılacak olan düzenlemeler,
Yürütülecek ve korunacak hep beraber
O adama karşı, o her kim olursa olsun,
Tam ve özgür olarak zanaatta bulunsun. [114]
Onlara karşı çekişme çıkarsa eğer,
Onların sıkı gözetimi altına girer. [115]

[111] Bu toplantının, locaların ülke çapında yaptığı yıllık toplantı olmaması gerekiyor. Çünkü diğer kaynaklardan edinilen bilgilere göre, locaların yıllık toplantısına sadece üstatlar katılırdı. Fakat burada kalfaların da katılacağından söz ediliyor.

Bunu izleyen dizelerde, burada sözü edilen toplantının niteliği daha da belirginleşecek.

[112] Bu toplantıda şerifin de bulunması, bunun masonların kendi aralarında düzenledikleri bir toplantı olmayıp "Şerifin Turnesi" (Sheriff's Tourne) olarak anılan toplantı olduğunu ortaya koyuyor.

Burada dikkati çeken bir diğer nokta, "o ülke" sözünün kullanılmış olması... Regius'un kapsamında yer alan yasaların ve törelerin tüm Avrupa çapında geçerli olmak üzere düzenlenmiş olduğu pek zayıf bir olasılıktır. Aslında bu yasalar ve töreler sadece Britanya ülkeleri için düzenlenmiştir. Fakat Britanya'da henüz "Birleşik Krallık" (United Kingdom) yoktur. Demek oluyor ki bu yasaların sadece İngiltere Krallığı'nda değil, Britanya'daki tüm krallıklarda uygulanması öngörülmüş. Bunun hangi yetki ya da uyuşma ile öngörüldüğü ise belirsiz.

[113] Özellikle kentteki meclis üyelerinin (Aldermen: İhtiyarlar Kurulu) böyle bir toplantıda bulunuşu bunun salt masonlara özgü olmadığının kanıtıdır. Eğer bu toplantıda ülkenin şerifinin bulunması söz konusu olmasaydı, o zaman bu toplantının Ortaçağ'da Britanya ülkelerinin her birinde bölge ya da kontluk çapında yıllık olarak düzenlenen ve "Court Leet" (Yargı Duruşması) olarak anılan toplantı olduğu söylenebilirdi. Nitekim daha önce sözünü etmiş olduğumuz krala bağlılık yemininin yenilenmesi de bu toplantılarda yapılırdı.

[114] Burada denilmek istenen şu olsa gerek: "Bu toplantıda bazı kararlar alınacaktır. Herkes, alınan bu kararlara uymak zorundadır. Niteliği her ne olursa olsun, masonlar da bu kararlara uyacaktır. Bu da bu toplantıya katılmış olan herkesçe hep birlikte gözetilecektir."

[115] Ardından eklenen de şöyle açıklanabilir: "Eğer bir mason, kendisinin "özgür insan" olduğunu ileri sürerek çalışmakta olduğu yerde yapılan bu toplantıda alınan kararlara karşı çıkacak ve bunlara uymamakta diretecek olursa, bireysel niteliği her ne olursa olsun, hapse atılacaktır."

On üçüncü nokta.

On üçüncü noktayı kıvançla karşılarız,
Ant içmeli olmamaya hiç bir zaman hırsız,
El vermemeli zanaatta sahte olana,
Çünkü sıyrılması iyilik değildir ona;
Ne salt kendisi ne de akrabaları için,
Sen bunu bilmelisin, yoksa günah işlersin. [115-2]

[115-2] Burada "el vermek" deyişinin yardımcı olmak anlamına geldiği açıkça belli. Bu, bir suçluya yataklık etmek gibi bir şey… Sonunda nasıl o suçlu cezalandırılıyorsa, ona yardımcı olanlar da cezalandırılabilir. Kuşkusuz, böyle bir töre ancak dine bağlanarak açıklanıyor ve o yüzden "suç" sözcüğü yerine "günah" sözcüğü kullanılıyor.

On dördüncü nokta.

On dördüncü nokta iyi yasadır tümüyle,
Huşu altında olana bütün benliğiyle;
Tam içtenlikle ant içerek etmeli yemin
Önünde üstadıyla diğer kardeşlerinin;

Sağlam kişi olmalı, gönülden bağlı hem de
Bütün bu düzenlere, gideceği her yerde,
Ve tam egemen efendisi olan kralına, [116]
Her şeyin üzerinde ona bağlılığına. [117]

Ve daha önce belirtilmiş tüm noktalarda
Yemin etmen gerekir hepsinin karşısında
Masonların bu aynı yeminini hepsi de
Vermeli, isteseler de istemeseler de.

Burada belirtilmiş olan bütün noktalar,
Tüm iyi bilgilerle düzenlenip kondular.
Herkes her birini dikkatle incelemeli
Kendi çevresinde, yapabileceği denli,
Herhangi bir kişi kusurlu görüldüğünde,
Özellikle de bu noktalardan birisinde,
Her kim olursa olsun, çekilmeli sorguya,
Ve getirilmelidir o sonra toplantıya. [118]

[116] Çevirinin bu noktasında "liege lord" sözcüğü "tam egemen efendi" olarak alındı. Bunun daha uygun bir karşılığını bulmak zor. Bu terim feodaliteye özgüdür ve bir derebeyinin her şeye egemen oluşunu dile getirir.

[117] Bu anlatıma göre bir mason krala bağlılık yeminini üstadının ve kardeşlerinin önünde veriyor. Aslında bu bakımdan halktan bir ayrıcalığı olamaz. Fakat burada söz konusu edilen, locaya ilk kabul edildiği gündür. Demek oluyor ki bir tören yapılıyor; bunu günümüzdeki Masonluğa kabul töreni ya da birinci derece tekrisinin karşılığı olarak düşünebiliriz.

[118] Yine bu "toplantı" konusu ile karşılaşıyoruz. Bu, Regius'ta masonik araştırmacıları en çok uğraştırmış olan konudur. Şimdi burada sözü edilen toplantı hangisi? ...Herhalde bir locanın "salon" (hall) olarak anılan yerdeki toplantısı değil. Tüm locaların bir araya geldikleri toplantı olabilir ama bunda da krala karşı bağlılıkta kusur etmiş olan bir kişinin yargılanması söz konusu olamaz; yargılansa da gerektiğince cezalandırılamaz çünkü bu yapıcılık zanaatı topluluğunun boyutunu aşar.

On beşinci nokta.

On beşinci nokta iyi bilgiyle ilgili,
Orada bunlar için de yemin verilmeli,
Çıktı bu düzenler önce de söylenmiş olan
Büyük efendiler ve üstatlar toplantısından; [119]

[119] Yine 101. yüzyıl başlarında Kral Athelstan'ın izniyle York'ta yapılmış olduğu benimsenen toplantıdan söz ediliyor.

Biliyorum ki aynen, kimin kalkarsa başı,
Her kim çıkarsa oradaki düzene karşı,
Bu maddelerden oraya götürülmüş olan,
Hep birlikte büyük efendi ve masonlardan,
Ve eğer yapılacak olan bir toplantıda
Suçlu oldukları açıkça kanıtlanır da,
Yanaşmazlarsa eğer bunları düzeltmeye,
Zorunlu kalırlar zanaatı terk etmeye;

Masonların zanaatını bırakacaklar,
Ve yeminle bir daha hiç kullanmayacaklar;
Ola ki bunda değişiklikler yaparlar, [120-1]
Zanaata bir daha hiç alınmayacaklar; [120-1]

[120-1] Basılı ilk kitapta bu iki dizenin çevirisi unutulmuş. Sonradan eklendi.

Böyle yapmayacak olurlarsa eğer,
Yakında gelen şerifin eline geçerler,
Ve hapishaneye kapatır hemen onları,
Bunun nedeni sınırı aşmış olmaları, [120-2]
Ve Kralın hesabına tüm varlıklarını
Alır sürülerini ve bütün mallarını, [121]
Ve bundan böyle onları hep orada tutar,
Egemen kralımız bağışlayana kadar. [122]

[120-2] Bir mason yasalara karşı çıkacak olursa, ona verilebilecek en ağır ceza ancak zanaattan çıkarılmak olabilirdi. Ancak zanaattan bir kez çıkarılan bir kişinin bundan böyle artık yapıcılık işinde çalışmaması da gerekliydi. Buna karşın bir mason, başka bir yerde bildiği zanaatını yine uygulamaya girişebilirdi. İşte bu durumda, yapılabilecek tek şey bu kez onun şerif tarafından yakalanıp cezalandırılmasını sağlamaktı.

[121] İlginç!... Demek oluyor ki bir mason, diğer soylular gibi sürü sahibi de olabiliyordu. Burada sürü (cattle) sözcüğü, yalnızca bu dizede kafiye sağlayabilmek amacıyla kullanılmış olamaz.

[122] Bir mason zanaattan çıkarıldığı halde yine aynı işi sürdürecek olursa, tüm varlığının elinden alınmasının ötesinde kendisine "yaşam boyu hapis" cezası verilmesi, günümüzün anlayışı uyarınca hayli ağır gibi görünüyor. Fakat Ortaçağda suç işleyenlere verilen cezalardan hemen tümünün ağır olduğunu da unutmamak gerekir. Bu tür bir cezalandırmanın yalnızca yapıcılık zanaatında uygulanması da söz konusu değildir; bu başka meslek ve zanaatlar için de geçerlidir.

Diğer bazı kaynaklarda, böyle bir kişinin alnına dağlama ile bir "F" harfinin basıldığından söz edilir. Bu damga, o kişinin "yalancı" (falsifier) olduğunu gösterir. Bu ise aslında yaşam boyu hapse atılmış olmaktan daha hafif bir ceza olmasa gerektir. Çünkü bu damgayı yiyen bir kişi artık hiçbir yerde çalışamaz ve kendini toplumdan soyutlaması gerekir

Geometri sanatının bir diğer kuralı.

Bir toplantı yapılmasını uygun buldular,
Her sene, her nerede yaparlarsa yapsınlar,
Düzeltmeye, bulunursa bir yanlışlık eğer,
Ülkedeki zanaatta, kapsanarak her yer; [123]
Her sene ya da üçüncü sene yapılmalı,
Her nerede olursa olsun toplanılmalı; [124]
Zamanı ve yeri de iyi düzenlenmeli,
Nerede toplanılacağı belirlenmeli; [125]

[123] Bu kez doğrudan ve yalnızca masonların yıllık toplantısından söz ediliyor. Bu toplantının da tüm ülke çapında düzenleneceği açıkça belli.

[124] Anlaşılması zor bir çelişki gibi görünüyor. Her yıl mı, yoksa üç yılda bir mi? Hem niçin her yıl olmuyorsa bu kez iki yılda bir değil de üç yılda bir?…

Regius'ta böyle eksik, işin içinden çıkılması zor anlatımlar çok. Bu kere şöyle bir yorum yapılabilir: "Bu toplantı her yıl yapılabilir. Fakat her yıl mutlaka yapılması gerekmeyebilir. Eğer iki yıl üst üste yapılmazsa, üçüncü yıl mutlaka toplanılmalıdır."

[125] Önemli bir sorun bu belirlemeyi kimin ya da hangi yetkenin yapacağı... Bir sonraki toplantının yeri ve zamanı önceden belli olmayacağına göre, localar toplantı yeri ve zamanı üzerinde nasıl uyuşacaklar? Belli değil... Değil ama bilindiği kadarıyla ülkedeki localardan biri bu konuda önceden görevlendirilmiş ya da yetkilendirilmiş olurdu. Bir diğer loca bu genel toplantının ivedilikle yapılması gereksinmesini duyacak olursa, bu konuda daha önceden görevlendirilmiş ya da yetkilendirilmiş locanın üstadına bilgi iletilirdi. O locanın üstadı da diğer locaları toplantıya çağırırdı.

Bulunmalı orada zanaattan kişiler, [126]
Görmelisiniz ki diğer büyük efendiler,
Düzeltmeye orada söylenen yanlışları, [127]
Giderilebilirse bunlardan bazıları.

Orada hepsi de birlikte yemin etmeli,
Zanaatın bilgilerini tutmaya gizli,
Her biri sapmamaya kendi kurallarından
Ki onları düzenlemişti Kral Athelstan;

Düzenledim tüm ülkemde uygulanmaları
İçin temelleştirdiğim tüm bu kuralları,
Krallığımın saygınlık kazanması için,
Sahip olduğumca sayesinde şerefimin. [126-2]

Bunun gibi yapılacak her toplantı için,
Egemen kralınıza yüreklilikle gelin,
Dilemek suretiyle onun yüce lütfünü,
Her yerde sizin yanınızda bulunuşunu, [127-2]
Zanaata Kral Athelstan'ın gerekçesiyle,
Koymuş olduğu bu kuralları yürütmeye.

[126] Bu kez "üstatlar ve kalfalar" diye bir ayırım yapılmıyor. Ancak sözün böyle kullanılmış olması, çırakların da bu toplantıda bulunacakları anlamına gelmekte olmayabilir.

[l27] Bu gidişle yanlışlıklar düzeltmeyle hiç bitmeyecek gibi… Burada "yanlışlık" (fault) sözcüğüyle "çözümlenmesi gereken sorunlar" denmek istenmiş olsa gerek.

[126-2] Bunlar Kral Athelstan'ın ağzından söylenmiş gibi bir izlenim yaratıyor ama sahiden öyle mi? Bilindiği kadarıyla, 14. yüzyıl ortalarında İngiltere'de, çeşitli zanaattan olanların ücret ve çalışma kurallarını düzenleyen "yasa" niteliğinde bir seri krallık buyruğu çıkarılmıştır. Bunlardan ilki 1349, bir sonraki 1360 tarihini taşır. Özellikle 1360 tarihli buyrukta, zanaatçıların ve işçilerin hangi kurallara uyarak çalışacakları, toplantılarını nasıl yapacakları, ne zaman ve ne şekilde bağlılık andı içmeleri gerektiği, yasa ve kurallara karşı çıkanların nasıl yargılanıp nasıl cezalandırılacağı ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Bu yasalarda çeşitli meslek ve zanaattan olanların, bu arada masonların da adı geçer. Demek oluyor bu sözler o tarihlerde tahtta olan Kral 3. Edward tarafından da söylenmiş olabilir.

Fakat bu böyle olunca da, bu kuralların İngiltere dışındaki diğer ülkelerde hatta Britanya'daki diğer krallıklarda bile uygulanmalarının zorunlu olup olmayacağı sorunu çıkar. İngilizlerin açısından onların düzenlediği tüm yasa ve kurallar her yerde geçerli olmalı ve uygulanmalıdır.

[127-2] Kral 3. Edward'ın meslek ve zanaat sahiplerine böyle bir güvence vermiş olduğu, âdeta onları kendi korumasının altına aldığı bilinir. Bu korumanın uygulamada da etkin bir biçimde işleyip işlemediği ayrı bir konudur. Kralın yapmak istediği, birer "özgür insan" sayılan meslek ve zanaat sahiplerinin, dükler ve baronlar gibi zengin ve üstün ayrıcalıkları bulunan soylularca ezilmelerini önlemek, devletin merkezi otoritesini ortaya koymaktır.

Regius'ta bu konunun Kral Athelstan'a bağlanmasıyla, yapıcılık üzerinde krallığın geleneksel bir koruma üstlenmiş olduğu izleniminin verilmesine çalışılıyor. Belki de safdillikle Kral 3. Edward tarafından konulmuş olan kuralların, Kral Athelstan zamanından beri zaten var olduğu sanılıyor. Bu bakımdan da geleneksel yapıcılık zanaatının **"Kral Sanatı"** (Royal Art) olarak nitelenişi, desteksiz bir söz ya da abartılı bir özenti değildir; doğru olsa da olmasa da gerekçesi olan bir benimseyiştir.

Dört taçlıların sanatı. [128]

Şimdi dua edelim Tanrı'ya gücü mutlak,
Ve annesi Meryem'e ışıl ışıl parlak, [129]
Ki bu maddeleri burada bulunduralım,
Ve tüm bu noktalan birlikte tutalım,
Yaptığı gibi bu dört kutsal şehidin,
Bu zanaattaki örneği büyük şerefin;

Dünya durdukça iyi masonlardandı onlar,
Hem oymacıydılar hem de heykeltıraştılar.
Oldukları için en iyi iş yapanlardan,
İmparator oldukça hoşlanmıştı onlardan; [130]
Onlardan bir heykel yapmalarını istedi
Ki kendi adına tapınılabilecekti;
Onun zamanında vardı bu tür anıtlardan,
Halkı döndürmek için İsa'nın yasasından. [131]

Fakat onlar bağlıydı İsa'nın yasasına,
Ve hiç kuşku yok ki kendi zanaatlarına;
Tanrı'yı ve tüm bilgilerini severlerdi,
Ve onun hizmetine sonsuzca girmişlerdi.
O zamanlarda onlar bağlı insanlardı,
Tanrı'nın yasasına uyarak yaşarlardı;

[128] Regius'taki anlatım, tarihsel bakımdan şimdi hayli geriye, 3. yüzyıl sonlarına ve Roma'ya gidiyor.

Masonluktaki efsanesel öykülerden biri olan bu anlatımın Regius'un bu aşamasına alınmasının nedeni, "masonik" nitelik taşıyan önceki bölümler ile "dinsel" nitelik taşıyacak olan bundan sonraki bölümler arasında bir bağlantı kurmak olarak yorumlanıyor.

[129] "Tanrı'nın anası Meryem" denilince bunu yadırgamamalı. Katolik inançlarına göre, "Tanrı-İsa-Kutsal Ruh" üçlemesi uyarınca İsa da doğrudan "Tanrı" olarak nitelenir.

[130] Sözü edilen imparator, Diocletian'dır. (M.S. 284-305)

[131] Şöyle bir varsayımda bulunuluyor: "İsa'nın getirmiş olduğu Hıristiyanlık egemendir. Fakat yönetimi elinde tutan güçler, halkı dininden ederek putataparlığa döndürmek istemektedir."

Oysa o tarihlerdeki durum özetle şöyledir: Neredeyse tümü köle olan geniş halk kitleleri yoksulluk içinde ezilmektedir. Hıristiyanlık onlara bir "kurtarıcı" vaat etmektedir. Tek kurtuluş umudu olarak Hıristiyanlığa sarılmaktadırlar. Bu eylemin halk arasında giderek yaygınlaşması imparatorluğu öteden beri çok rahatsız etmektedir. Bu dinsel eylemin politik bir biçime dönüşmesinden de korkulmaktadır çünkü bunun örneği Kudüs ve çevresinde yaşanmıştır. Dolayısıyla Hıristiyanlık yasaklanmıştır ve daha da yaygınlaşmasının engellenmesine çalışılmaktadır.

Hiç bir anıt yapmamak için aldılar karar,
Çünkü boşuna olur beklemek bundan yarar,
İnanarak o anıta Tanrı'nın yerine,
Yapmayacaklardı, karşı durup öfkesine,
Çünkü doğru inançlarını terk etmezlerdi,
Bu yalancı yasayı benimseyemezlerdi. [132]

[132] Böyle bir olay başka tarihsel kaynaklarda da geçer. Hatta Regius'ta değinilmemekle birlikte, bu dört taşçı ustasının ve yanlarında çalıştırmakta oldukları bir de çırağın adları bile verilir: Severis, Severianis, Carpoforus, Victorianus ve çırak Simplicius.

Bu efsanesel öykünün bir aşaması da şöyle anlatılır: İmparator, kendi heykelinin yapılmasına karşı çıkılması üzerine, Pagan tanrılarından Hekimlik Tanrısı Aesclapius'un heykelinin yapılmasını ister. Ancak bu dört taşçı ustası, bu iki heykel arasında bir fark göremedikleri için, yontmak için yeterli büyüklükte bir taş bulamadıklarını ileri sürerek İmparatorun bu buyruğuna da karşı gelirler.

İmparator onları hemen yakalattırdı,
Ve hapishaneye koyup zindana attırdı,
Şiddetlendikçe verdiği cezalar o yerde,
Onlar için hazdı bu İsa'nın erdeminde. [133]

Sonra da bulamadığında hiç birisini,
Buyurdu onların hemen öldürülmesini; [134]

Amacı daha şanlı oldu yaşamlarının.
Böylece adlan bu dört taçlıların
Gösterilmiş oldu o kitaptaki yerinde [135]
Kutsal kişilerin ölümsüz efsanesinde [136]
Kuşkusuz onların şenlikleri yapılacak,
Yortudan sonraki sekizinci günde ancak. [137]

[133] Anlatıldığına göre; bu dört taşçı ustası, kendilerine çeşitli türde işkenceler yapılmasına karşın kararlarından dönmezler. Bu olay inancın üstünlüğünü vurgulamak amacıyla anlatılmaktadır. Fakat daha önceki anlatımlarda geçen kurallar göz önüne alındığında, burada açıkça bir çelişki ortaya çıkmaktadır: Bu dört taşçı ustası, bu tutumlarıyla, en üstün otoriteye karşı gelmektedirler.

Beri yandan bir kaçınılmaz zorunluluk olan "krala ve lordlara bağlılık yasası" anımsanacak olursa, bu tür bir davranışın değil onanması, kınanması hatta kötülenmesi gerekir. Ancak Regius'ta böyle değildir; imparatorun bir egemen otorite olduğu üzerinde durulmamaktadır bile. Neden? Çünkü bu anlayış uyarınca Hıristiyan olmayan bu kişi adamdan bile sayılmaz.

[134] Bu öykünün Regius'ta ayrıntılarına girilmeyen bir bölümü de özetle şöyledir: "Tignari" adıyla anılan Taşçılar Koleji (Collegium Caementarium), bu dört taşçı ustasının direnişini destekler. Hiçbir taşçı ustası İmparator Diocletian'ın dileğini yerine getirmeye yanaşmaz. İşte "hiçbirini bulamamak" sözü bunu belirtmek üzere kullanılıyor. Zaten İmparator Diocletian da bunun üzerine âdeta çılgına dönerek dört taşçı ustasının öldürülmelerini buyurur. Fakat bu arada yanlarında olduğu söylenen çırağa ne olduğundan pek söz edilmez.

[135] Hangi kitapta gösteriliyor?... Burada belli değil ama şöyle bir yanıt bulabiliriz: Kuşkusuz Regius'un kaynağı olan bir kitaplardan birinde; örneğin Ranulph Higden'in "Polychronicon" adlı yapıtında. Bu kitap elbette çok önemli çünkü bir rahip tarafından yazılmış…

[136] Aynı yıl imparator bir de askeri birliklerin bir put onuruna buhur yakmalarını ister. İçlerinden Hıristiyanlığa girmiş olan dört asker, bu buyruğa karşı geldikleri için idam olunurlar.

Çok daha sonra, İmparator Konstantin'in son yılında (337) Hıristiyanlık Roma İmparatorluğu'nun geçerli tek dini olarak kabul edilince, bu dört asker de "din şehidi" olarak kabul edilip kendilerine "Quatuor Coronatorum" (Dört Taçlılar) denir. Put yapmaya karşı direniş göstermiş olan dört taşçı ustası da Masonlukta aynı adla anılmışlardır.

[137] Sözü edilen bu yortu, "Halloween" olarak anılan ve Hıristiyan gelenekleri uyarınca 31 Ekimde kutlanan "Cadılar Günü"dür.

Dinleyin siz okumaya devam ettikçe ben, [138]
Yıllar sonra Nuh tufanı bütünüyle bittikten [139]
Büyük ölçüde korkulmakta olduğu için
Başlanmıştı yapımına Babil kulesinin,

[138] Bu deyiş, Regius'un, birisi tarafından okunurken diğerlerince dinlenilmesi için kaleme alınmış olduğunun bir diğer göstergesidir.

[139] Şimdi birdenbire tarihsel bakımdan çok geriye dönülüp, Tevrat'ın "Tekvin" bölümünden alıntılar üzerine kurulu anlatımlara geçiliyor.

Burada anlatılacak olan ünlü Babil Kulesi'nin yapımıdır. Kuşkusuz bu da bir diğer efsane. Özgün anlatım Tekvin'in 11. Babında yer alır. Ancak buradaki anlatım doğrudan Tevrat'ı izlemez; olayı hem biraz abartır hem de özellikle Hıristiyanca yorumlayarak aktarır.

Basit bir yapı olarak kireçten ve taştan,
Öylesine geniş tutulmuştu ki ilk baştan,
Şöyle bir göz atacak olursa ona kişi,
Yüksekliği yedi mil gösterirdi güneşi. [140]

Sağlam yaptırdı onu olabildiği kadar
İnsanlığın uğruna Kral Nebukadnezar, [141]
Eğer gelecek olsa bile büyük bir tufan,
Yapıtın üzerinden aşamasın o zaman;
Bundan çok öğündüler, duydular büyük gurur,
İşte bu yüzden bütün yapılanlar kaybolur, [142]
Bir melek değiştirdi hepsinin dillerini,
Çarpıldılar, anlamadılar birbirlerini. [143]

[140] Tarih öncesi çağlarda Babil yakınlarında yapılmış olduğu öykülenen bu kule, aslında bir ziggurat yani basamaklı piramittir. Gerçekten de yapılmış olup olmadığı bilinmemektedir. Bununla birlikte, yapım tarihi kimilerince M.Ö. 2500 dolayları diye kimilerince daha önce verilmektedir.

Burada söylenmek istenen şey, bunun çok iri bir kütle olduğu, Öylesine ki yedi mil uzaklıktan rahatça görünebildiğidir. Soralım: «Bu uzaklığı kim o tarihlerde kullanılan ölçü birimlerine göre ölçüp kayda geçirmiş, bu sonraları kullanılan uzaklık ölçüsü birimine dönüştürüldüğünde yedi mil olarak bulunmuş?»

Bu sorunun yanıtı yoktur; çünkü bu bir varsayımdan başka bir şey değildir.

[141] Regius'un yazarı burada tarihsel kişilerin adlarını birbirine karıştırmış... Nebukadnezar, M.Ö. 587 yılında Kudüs'ü eline geçirerek yakıp yıktırmış olan Babil kralıdır. Bu tümüyle ayrı bir öyküdür. Her nedense Regius'ta Süleyman Mabedi'nin yapımının öyküsüne hiç değinilmemektedir; bunu daha sonra Cooke Elyazması'nda göreceğiz. Babil Kulesi'ni yaptırmış olan kral ise Nimrod'dur; Türkçede "Nemrut" ile özdeşleşir. Nitekim Türkçede "nemrut" sözcüğünün sözlük anlamı da, bu efsanesel kaynaktan gelmedir.

[142] Buradaki öğütleme, insanın gururlu olmaması ve alçakgönüllü olması… Fakat bu genel olarak ve güncel yaşamla ilgili olmak üzere insanın kendi kendine kazanabileceği bir erdem değil... Buradaki sorun, insanın, Tanrı'nın buyrultusuna karşı kendi yapmış olduğu ile öğünmesi, bir diğer deyişle Tanrı ile boy ölçüşmeye kalkışmasıdır.

[143] Tevrat'ın "Tekvin" bölümünün 11. babında Babil Kulesi'nin yapımıyla bağlantılı olmak üzere anlatılan, "tüm dillerin karışarak ayrılması", burada farklı bir yorumla özetleniyor. Anlatıldığı üzere, Babil Kulesi'nin tepesine bir de Baal tapımına göre bir mabet yerleştirilmiştir.

Birkaç dize önceye dönelim: Orada bu yapının "insanlığın uğruna" gerçekleştirildiği belirtiliyor. Bir diğer deyişle, Nimrod oraya çıkıp oturarak kendine tapınılmasını sağlamak, kendini tanrılaştırmak istemiştir. Zaten Baal tapımı kralın "tanrı" sayılmasını gerektirir. Oysa Hıristiyan inançları uyarınca hiçbir mabet "insanlığın uğruna" yapılamaz; her mabet ancak "Tanrı'nın ya da onun azizlerinin uğruna" yapılabilir. Bu inanç ilkesinin çağdaş Anglosakson Masonluğu'nda aynen korunduğu, Masonluktaki "mabet" kavramının genel bir kutsal kavram olarak alınmayıp, aslında dinsel inanç ile bağdaştırıldığı görülür.

İyi rahip Öklit bundan çok sonra yıllarca
Öğretti geometri zanaatını tamca, [144]
Zamanla yanı sıra ötekilerini de,
Türlü zanaatların inceliklerini de.
Yüce erdemiyle İsa'nın cennetten gelen
İşe girişti önce yedi bilimden. [145]

[144] Yine birdenbire bir kopukluk ve en başa dönüş… Fakat burada geometri için "sanat" (art) değil, "zanaat" (craft) sözcüğü kullanılıyor.

[145] Burada sorulması gereken soru şu: «Öklit İsa'dan 300 yıl kadar önce yaşamış. Bu durumda nasıl olur da onun yüce erdeminden yararlanır?» Bu sorunun yanıtı kolay: Regius'un yazarı tarih bilmiyor ve dönemleri birbirine karıştırıyor. Öklit'i bile bir Hıristiyan olarak düşünüyor. Daha önce (adını belirtmemiş olmakla birlikte) Hermes ile özdeşleştirmiş olsa bile.

Biliyorum ki ilk bilim gramerdir,
İkincisi mantıktır, bu bana sevinç verir, [146]
Konuşma Sanatı üçüncüdür hiç kuşkusuz, [147]
Müziktir dördüncüsü, sözlerimi duyunuz,
Astronomi beşincidir, burnumla birlikte, [148]
Altıncı sıradaki aritmetik elbette,
Yedinci olan geometri sonuncusudur, [149]
Hem alçakgönüllüdür, hem nezaket doludur. [150]

[146] Yedi Bağımsız Sanat ve Bilim konusuna başlıyoruz. İkinci sırada yer alan için "dialect" sözcüğü kullanılıyor. Bu yanlış. Aslında "logic" olması gerekir. Bunun için de çeviride doğru olanı yani "mantık" kullanıldı. Aslında "dialectic" denilmek istenmişse, Ortaçağda geçerliği sürdürülen "Aristocu akıl yürütme yöntemi" uyarınca bu sözcük "mantık" ile özdeş tutulduğundan doğru bir kullanım sayılabilir.

[147] "Konuşma yapma yeteneği" ile eş anlamlı olarak "rhetoric" sözcüğü kullanılıyor. Tamam. Bunun Türkçedeki karşılığını "hitabet" olarak da verebiliriz.

[148] Bu dizede kullanılan "snout" sözcüğünün Türkçedeki karşılığı "burun"dur ama bu bir insanın burnu değil bir geminin burnudur. Eğer burada bir benzetme ya da mecazî kullanım yapılmışsa, bu sözcük "öngörü" anlamına gelmekte olabilir.

[149] Yedi Bağımsız Sanat ve Bilim'in sırası karıştırılmış... Alışılagelmiş sıralama şöyledir: Dilbilgisi (Gramer), Mantık, Konuşma Sanatı (Hitabet), Aritmetik, Geometri, Müzik, Astronomi.

[150] "Alçakgönüllü ve nezaket dolu" olarak Öklit'ten söz ediliyor.

Her kim ki kitap okuyarak bilgi edinir, [151]
İşin gerçek kökü onun için gramerdir;
Fakat asıl sanattır geçiren dereceyi,
Ağacın köklerinin yaptığınca meyveyi;

Hitabet ölçüsüdür güzel konuşmanın,
Ve müzik seslenişidir tatlı bir şarkının;
Astronomi sayı verir, sevgili kardeşim,
Aritmetik bir şeyi gösterir başka birim; [152]
Bilimlerin yedincisi işte geometri,
Bilirim ki ayırır gerçekle sahteleri.
Bunlarla bilimlerin yedisi tamamlanır,
Onları iyi kullanan cennete ulaşır. [153]

[151] Ortaçağda kitap okuma olanağı ya da fırsatının pek az oluşu, okuma-yazma bilen bir kişi için dilbilgisinin önemini artırıyor.

[152] Astronomi ve Aritmetik için yapılmış açıklamalar oldukça saçma olarak nitelenebilir. Burada âdeta yer doldurulmasına çalışılmış. Regius'un yazarının bu konularda pek bir şey bilmediği de düşünülebilir.

[153] Bu arada "mantık" ne oldu?... Ya unutulmuş, ya uygun bir açıklama bulunamamış ya da şiirin düzenine uydurulamamış. Belki de Regius'un kopyalanması sırasında bu arada iki dizelik bir atlama daha yapılmıştır.

Şimdi sevgili çocuklarım tüm bilginizle [154]
Bırakın davranmayı doymazlık ve kibirle,
İyice sağgörülü olmaya önem verin
Ve iyi huylu, nereden gelirseniz gelin.

[154] "Sevgili çocuklarım" sözünün kullanılışı, bir kez daha Regius'un yazarının bir din adamı olduğunu gösteriyor.

Size yalvarırım ki olunuz çok dikkatli,
Bunun için öğrenin nedir olan gerekli,
Fakat çok daha fazlasını bilmelisiniz,
Bu yazılı olarak bulduklarınızdan siz.

Eğer erişemiyorsan gereken bilgiye,
Dua et Tanrı'ya onu sana versin diye; [155]
Çünkü İsa kendisi öğretmiştir ki bize
Doğrudan Tanrı'nın evidir kutsal kilise,
O yapılmamıştır başka hiç bir nedenle,
Dua içindir yalnız, kitap anlatır böyle;
Orada toplanacaklardır bütün insanlar,
Günahları için yalvarıp yakaracaklar.

[155] Bu aşamada Regius'un dinsel bölümü başlıyor.

Özen göster geç gelmemek için kiliseye,
Kapı önünde fahişeyle görüşmemeye;
Kiliseye gitmek için yola çıktığında,
Her zaman için yalnız şu olmalı aklında,
Tapınmak efendin Tanrı'ya gündüz ve gece,
Tüm bilginle ve gücünün yettiğince.

Kilisenin kapısına her geldiğin zaman
Mutlaka almalısın biraz o kutsal sudan,
Çünkü orada dokunmuş olduğun her damla
Emin ol giderecektir bir günahı afla.

Fakat başlığını çıkarmalısın ilköncе,
Çarmıhta ölenin sevgisini düşününce.
Kilisenin içine doğru girdiğin zaman,
Yüreğini çekip çıkar ve İsa'ya uzan;
Bundan sonra da çarmıha yönelt gözlerini,
Ve iyice yere çök bükerek dizlerini,

Sonra burada ona yalvar çalışmak için
Uyarak yasalarına kutsal kilisenin,
Tutmak ve uygulamak üzere on buyruğu,
Tanrı'nın bütün insanlara vermiş olduğu; [156]

[156] "On buyruk" denilince, öncelikle "Musa'nın on buyruğu" akla gelir. Ancak burada sözü edilenler, ona benzer olmakla birlikte, İncil'de yer alan on buyruktur.

Ve ona içten gelen yumuşak sesle yalvar,
Uzak tutulmuş olsun senden yedi günahlar, [157]
Böylelikle burada, boyunca yaşamının,
Dert ve sıkıntılardan tam korunmuş olasın,
Üstüne sana erdemlik bağışlamış olsun,
Cennetin mutluluğunda bir yerin bulunsun.

[157] "Yedi günahlar" şunlardır: Put yapmak, Tanrı'nın adını gereksiz olarak kullanmak, insan öldürmek, zina işlemek, hırsızlık yapmak, yalancı tanıklık yapmak, komşunun malına göz dikmek.

Hıristiyanlıkta bunlardan "Nuh'un yedi yasağı" olarak da söz edilirse de aslında bu bağlamda biraz farklı tanımlar da vardır. Çağdaş Masonluk açısından önemli olan bir husus, James Anderson'un 1738 yılında Masonluğun Yeni Yasa Kitabı adı altındaki yapıtını yayınlarken, Nuh'u bu yedi yasak ya da buyruğuna özenle yer vermiş olmasıdır.

Uçarı konuşmalar ve kötü şakaların
Değersiz sözlerini kiliseye sokmayın;
Bir yana bırakın tüm gösteriş ve kibri,
Ve söyleyin ave'niz ile pater noster'i; [158]

[158] Çeviride iki sözcük özellikle değiştirilmeksizin kullanıldı. Bunlardan "ave" Latincede "Hoşça kal!" demektir yani ayrılık selamıdır. Burada, Katoliklerin "Ave Maria" duasını nitelemek üzere kısaltılmıştır. "Pater Noster" ise, Latincedeki sözlük anlamı bakımından "bizim babamız" demektir ama doğrudan İsa'nın öğretmiş olduğu söylenen "Rabbin" duasını niteler. Katolik gelenekleri uyarınca, bu terimlerin dillerdeki sözlük karşılıkları değil, Latince asılları kullanılır.

Ayrıca dikkat edin gürültü yapmamaya,
Fakat her zaman dualarınızda kalmaya;
Eğer sen istemezsen kendin için duanı,
Engelleme hiç bir şekilde başkalarını. [159]

[159] Bütün bunların anımsatılmasına ne gerek var?... Bir Hıristiyan zaten kiliseye gittiğinde nasıl davranmak gerektiğini bilmez mi?...

Anlaşılan Ortaçağda yapıcılar bu konuda biraz gevşek, belki de biraz umursamazdı. Nitekim bunu izleyen dizelerde, bir Katolik ayininin temel ritüelik öğelerinin de anlatılacağını göreceğiz. «Bütün bunlar böylesine ayrıntılı bir biçimde geleneksel yapıcılık zanaatının yasa ve kuralları arasında ne arıyor?» diye soracak olursanız, bunun yanıtını az sonra göreceğiz.

Orada ne otur ne de ayakta dur dimdik,
Fakat alçalarak yere çök dizlerin eğik;
Ve gospeli okumaya başladığım zaman, [160]
Şimdi gerekir artık duvardan kalkmış olman; [161]
Ve kutsal sadakanı ver eğer gücün varsa,
Gloria tibi'nin okunması başlamışsa; [162]

[160] Bu dizede iki ayrı açıklama yapmak gerekiyor:

Bu dizenin çağdaş İngilizceye dönüştürülmüşü şöyle: "And when the Gospel me tead shall," İngilizce bilen okuyucular, «Bu ne biçim tümce!» diyebilir. Ancak ne yapabiliriz ki? Regius'un hemen hepsinin tümceleri böyle.

Şimdi, burada yazar kendini kilisedeki rahibin yerine koyuyor. Dizede "okunmasına başlandığında" gibi bir söz yok; açıkça "ben okumaya başladığımda" biçiminde bir deyiş var. Bu da onun aslında bir "din adamı" olduğunun bir kez daha kanıtı. İşte bu yüzden Regius dinsel yöntemler ve öğütler üzerinde gereğinden de çok durmakta.

Gospel, İncil'in bölümlerine verilen genel addır. Bir ayinde dua faslı bittikten sonra, rahip İncil'i açarak bir bölüm okur ve daha sonra bu bölüm üzerine bir de kısa açıklama yapar.

[161] Bu dizedeki "duvar" (wall), bir kilisedeki oturma sıralarının arasında yer alan ve dayanarak dua etmek üzere kullanılan set anlamına geliyor.

[162] "Gloria Tibi", Latincede "tanrısal şanın bireye dönüşmesi" anlamına gelir. Fakat özel olarak, Katolik kiliselerinde okunan "Tanrı'ya övgü" şarkılarından birinin adıdır.

Sona erdiği zaman okunması gospelin,
Gene dizlerinin üstüne çökebilirsin,
Onun sevgisi için hepimizi kapsayan,
İki dizinin üstüne birden yere kapan;

Bu kutsal ayin için çalınacak olan çan
Sesi artık kulağımıza geldiği zaman,
Genç ve yaşlı hepiniz, çökmek suretiyle diz,
Her iki elinizi iyice yükseltiniz,
Ve bundan sonra şunları söyleyin şöylece,
Dürüstlük ve yumuşaklık içinde sessizce;

Efendimiz İsa diyorum sana hoş geldin,
Seni görüyorum ben biçiminde ekmeğin, [163]
Kutsal adının onuruna İsa şimdiden,
Koru beni günahtan ve utanca düşmekten;
Âşayı Rabbanî ile günah çıkartmamı, [164]
Bağışla bana böylece yola koyulmamı,
Ve tövbe etmem için, önümde günahlarım,
Ben onlarla birlikte ölmeyeceğim Tanrım;
Ve nasıl ki bakiredendir doğumun senin,
Kendimi yitirmeme sen asla verme izin;
Fakat gittiğim zaman böylece doğru yola,
Bana da sonsuz olan mutluluğu bağışla;
Amin! Amin! Olmalı ve yapılmalı öyle! [165]
Tatlı hanım benim için dua edip söyle." [166]

[163] Katolik inancına göre "ekmek" İsa'nın bedenidir.

[164] " Âşayı Rabbanî" (Eucharist), İsa'nın son yemeğinden esinlenme ile düzenlenen "Tanrı'ya şükran âyini"nin adıdır. Bu âyinde ekmek (İsa'nın bedeni) ve Şarap (İsa'nın kanı) kutsanır.

[165] Aslı "So mote it be!" (Öyle olmalı!) şeklindedir.

[166] "Tatlı hanım" (sweet Iady), burada "Meryem" olsa gerektir. Nitekim bunun Fransızcadaki karşılığı olan "Notre Dame" doğrudan Meryem Ana anlamında kullanılırsa da salt sözlük anlamı bakımından "bizim hanım" demektir.

Bunlardan başka şeyler de söyleyebilirsin,
Ayinde çökmüş iken bükülerek dizlerin,
İyiliğe duyduğun doymazlık uyarınca,
Esirgeme tapınmanı, tüm yazıldığınca;

O gün biri onu bir kez bile olsa ancak, [167]
Görebilirse, o gün mutluluğu tadacak;
Bu öyle değerli ki bundan kuşku duyulmaz,
Hiç kimse bundan doğan erdemi anlatamaz.

Öyle iyilik verir ki o görüntü fakat,
Aziz Augustinus'un söylediğince rahat, [168]
Tanrı'nın bedenini görebilirsin o gün,
Kesinlikle şunları elde edersin bütün:

[167] "O gün" denilen, "yeniden doğuş" olayının gerçekleşeceği varsayılan gündür.

[168] Regius'ta "Saint Austin" olarak geçen iki Aziz Augustinus vardır. Bunlardan biri "Hippolu" olarak anılır ve dönemi 5. yüzyıl başlarıdır. "Canterburyli" olarak anılan ikincisinin ise dönemi aynı yüzyılın sonlarıdır. Bunlardan birincisi çok daha ünlüdür ama asıl ikincisi "Austin" olarak anılır.

Et ve içecekler istediğince sunulan,
O günde hiç bir şeyin kalmayacaktır noksan;
Olabilir boş kalmış andların ve sözlerin,
Tanrı bağışlayacaktır seni bunlar için;

O aynı gün birdenbire gelen bir ölümden
Her ne olursa olsun sakın ha çekinme sen;
Sana güvence veririm ki gene o günde,
Yitirmeyeceksin gözünün görmesini de;

Bundan sonra adım adım ilerleyeceksin,
O kutsal görüntüyü izleyebilmek için,
Söylenecek aslında onlara durmaları,
Senin çok gereksinmen olduğu sıraları;
İşte o haberci yani Cebrail meleği,
Koruyacak onları senin için çok iyi.

Geçiyorum bitirip konunun bu yanını,
Anlatmaya ayinin diğer yararlarını; [169]
Eğer olanağın varsa hep gel kiliseye,
Ve ayini süreklice her gün dinlemeye; [170]

[169] Burada kısaca "âyin," dediğimiz sözcüğün Regius'taki karşılığı "mass" olarak geçmektedir. İngilizcede bu sözcük birkaç ayrı anlama gelir. Fakat dinsel bağlantılı olmak üzere kullanıldığında, karşılığı doğrudan "Âşayı Rabbanî Âyini"dir.

[170] Burada artık iş çığırından çıkıyor... Âşayı Rabbanî Âyini sabah yapılır. Bu ise masonların iş başında olmaları gereken saattir. Yazar "olanağın varsa" diyor ama burada sözünü ettiği olanak, işten fırsat bulmak değil kiliseye kadar gidebilecek yakınlıkta olma durumu. Gerçi hemen sonraki dizelerde, olanağı olmayanın ne yapacağı anlatılıyor ama bu olanağın bulunabilmesi için de âdeta bir teşvik hatta zorlama var.

Kiliseye gelme olanağın yoksa eğer,
Her neresi olursa olsun çalıştığın yer,
Ayin çanının çalındığını duyduğun zaman,
Orada, kilisede yürütülmekte olan,
O hizmete vermeye neyse payına düşen,
İçtenlikle dua et Tanrı'ya gene de sen. [171]

[171] Burada Regius'un dinsel bölümü sona eriyor. Bundan sonra, herhangi bir başlık ya da aralık verilmeksizin "etiket" (davranış kuralları) bölümüne geçiliyor.

Ayrıca şunları da öğütlerim ben sana,
Anlatıp öğretmen için tüm akranlarına,
Her zaman bir efendi ile rastlaştığında, [172]
Salonda, kulübede, veyahut bir kurulda,
Onunla tam karşı karşıya gelmeden önce,
Başlığını ya da kepini çıkar iyice;

Elbette en az iki hatta belki üç kere,
Efendinin önünde eğilmelisin yere;
Bu işi sağ dizini kırarak yapmalısın,
Böylelikle kendin de saygınlık kazanırsın.
Başlık ya da kepini uzakta tut bedenden,
İzin verilene dek giymen için yeniden.

Onunla konuşmada bulunduğun sürece,
Çeneni tutmalısın hoşlukla ve güzelce;
Kitapta belirtilen iyi huy uyarınca, [173]
Onun yüzüne bakman gerekir saygılıca.

Ayaklarını ve ellerini oynatmadan dur,
Çünkü kaşınmak ve dolanmak kabalık olur;
Tükürmekten ve burnunu çekmekten sakın,
Bunları ancak yalnız kaldığında yaparsın.
Eğer sen akıllı ve sağgörülü kişiysen,
Gereklidir kendine egemen olabilmen.

[172] Şimdi sözü edilen "efendi", özellikle saygı gösterilmesi gereken bir kişidir.

[173] Hangi kitapta?... Yapıcılık zanaatına özgü değilse, genel görgü kurallarını içeren bir kitap olmalı. Ancak o çağda böyle bir kitap bilinen bir şey değil.

Her ne zaman olursa gittiğinde salona,
Nazik ve iyi olan soylular arasına, [174]
Hiçbir şeyde kendini abartma olduğundan,
Ne kanının soyundan ne de kurnazlığından,
Hiçbir yere yaslanma, ne de bir yere otur,
Unutma ki bu çok iyi ve temiz bir huydur.
Bu nedenle gördüğün güler yüz azalmasın,
Gerçekten iyi huyla ülkeni kurtarırsın.

[174] Burada "soylular" olarak çevrilmiş sözcüğün Regius'taki aslı "gentles" olarak geçiyor. Sözlük anlamı bakımından bu "nazik adamlar" demektir. Sonradan "gentlemen" biçimini almış ve dilimize "centilmen" olarak dönüştürülmüştür. Fakat Ortaçağdaki kullanımı bakımından bu nitelikteki bir kişi kesinlikle ve yalnızca bir "soylu"dur.

Babalar ve anneler, onlar her ne iseler,
Çocuk da iyi olur onlar iyiyse eğer.
Salonda, iç odada, her nereye gidersen,
İyi davranışlardır insanı adam eden.

Akıllıca yönel bir sonraki dereceye,
Onlara ara sıra saygını göstermeye; [175]
Ancak karşı saygı göstermeye girme hemen,
Onları iyice tanıdığını bilmeden. [176]

[175] Demek oluyor ki o dönemlerde bir locada bir çırağın kalfalığa geçebilmesi, bir kalfanın da usta olabilmesi için, o bölgenin ileri gelen soylularının bunu onaylaması da gerekiyordu. Bunun için bir masona, belki de biraz "politik" olarak nitelenebilecek bir tutum benimsemesi öneriliyor.

[176] Bu aşamada saygı kuralları sona eriyor ve sofra töresine geçiliyor.

Et hazırlanmış olup konduğunda önüne,
Mutlu olarak ve dürüstlükle bak yemene;
Öncelikle dikkat et temiz olsun ellerin,
Ve kullanacağın bıçak pürüzsüz ve keskin,
Ve ekmeğini kopar ancak etine göre, [177]
Orada yenmesi uygun olduğu üzere.

Sofrada oturduğun sırada eğer senden
Daha değerli birinin yanına düşersen,
Önce onun ete dokunmasına izin ver,
Kendin ona sonra ulaşmaya özen göster.

En güzel lokmayı sen almamalısın ele,
Ondan pek çok hoşlanıp sevmekte olsan bile;
İyi ve temiz tutmaya çalış ellerini,
Boş yere lekelemekten sakın peçeteni [178]
Oradayken burnunu sümkürmeye kalkışma,
Et kaçtı diyerek de dişini karıştırma;

[177] Bu sofra düzeninde uygulama şöyleydi: Çatal yoktu; et ve ekmek elle yenirdi. Sofranın büyüklüğüne göre ortada et kesmek için bir ya da birkaç bıçak bulunurdu. Et, sofranın ortasına iri bir parça olarak konulurdu. Herkes, sırayla bıçağı alır, yiyeceği et parçasını keser, kocaman bir somun olarak ortaya konan ekmekten de bir kerede yiyebileceği kadar bir parça koparırdı.

[178] Burada "peçete" olarak çevirdiğimiz sözcük Regius'ta "towel" olarak geçiyor. Bunun Türkçe karşılığı ise "havlu"dur. Ortaçağda sofrada ne peçete ne de havlu kullanılması, hele bunun "kişiye özel" olması söz konusuydu. Fakat herkesin kendine özel mendil gibi bir eşyası bulunabilirdi. Burada söz edilmekte olan da bu olsa gerektir.

Kupana çok dalarak derine batma sakın,
Bir haylice içmeyi istesen bile kalsın;
Olmaya ki bu nedenle gözlerin yaşarır,
Artık incelikle davranışın kalmamıştır.
Başlarken içmeye ya da konuşma yapmaya,
Özen göster ağzında et bulundurmamaya.

Eğer herhangi birini içerken görürsen,
Senin yaptığın konuşmayı önemsemeden,
Her ne içerse içsin o, şarap ya da bira, [179]
Anlatmakta olduğunu kesiver o sıra,
O hangi dereceye gelmiş olursa olsun,
Kimseyi azarlamamak aklında bulunsun; [180]

Ne de sana düşmeli bir kimseyi ayartmak,
Eğer istiyorsan saygınlığını korumak;

Orada böyle bir söz ortaya çıkabilir,
Seni de bundan böyle kötü gösterebilir.

Kapalı tut elini yumruğuna alarak,
Ve "ben bunu biliyordum" demekten dur uzak, [181]

[179] Burada "bira" olarak çevrilmiş sözcüğün aslı "ale" yani malt özüdür.

[180] Sofrada birisi konuşma yaparken diğerlerinin yemeyi ve içmeyi bırakıp dinlemeleri gerektiğinin Ortaçağa (belki daha da eskilere) uzanan bir geleneksel görgü kuralı olduğunu görüyoruz. Fakat önemli olan noktalardan biri de bu kuralın tersine davranan bir kişiye karşı sert çıkışlarda bulunmayarak, onu nazikçe uyarmak gerektiği…

[181] Anlaşılan sofralarda ara sıra nükteler anlatılırdı. Fakat anlatılan nükteyi önceden duymuş olanın bile bunu belli etmemesi gerekirdi.

İç odada, arasında zeki hanımların, [182]
Yeridir dilini tutup gözünü açmanın;
Yüksek kahkahalar atmamaya bak gülerken,
Kaçın ahlaksızlıktan ve kötü sözlerden.

Şakalaşma akranın olmayan kimselerle,
Ne de duyduklarını bütün herkese söyle;
Birtakım yapılacak işler yaratma kendine
Neşelenmeye, ne de beğeni almak için;
Yoksa yozlaştırabilirsin kendi kendini,
Güzel sözlerleyse edinirsin dileğini.

Değerli bir adamla karşılaştığın zaman,
Başlık ya da kepini çıkart hemen başından; [183]
Kilisede, çarşıda ve önünde kapının,
Onu yeri nedeniyle selamlamalısın. [184]

[182] Buradan anlaşıldığına göre, salondaki sofraya sadece erkekler katılırdı. Hanımlar ise daha içerideki bir odada (chamber) toplanırdı. Sofradan sonra ve dağılmadan az önce erkekler hanımların yanına giderdi. Bu, günümüzde bile İngiltere'de bazı kulüplerde uygulanması sürdürülen bir geleneksel yöntemdir.

[183] Bu konu daha önce geçmişti ama burada yineleniyor. Demek ki o zamanlar çok önemsenirdi. O zamanlarda kilise dışında kapalı bir yere girildiğinde de gerekmedikçe başlıklar çıkarılmazdı.

[184] Aslında bu bir basit selamlama değil, bir "reverans". Birinin bu reveransı yapmadan önce ise karşısındakinin böyle selamlanması gereken bir kişi olduğunu kesinlikle bilmesi gerekiyor. Aksi takdirde kendini küçültmüş ya da gülünç duruma düşürmüş olabilir.

Bir adamla birlikte yürümekteysen eğer,
Ona veriyorsan kendinden çok değer,
Arkasında kalmalı en ileri omuzun,
Bu noksanlığın değil, olur en iyi huyun;

O konuşma yaptığı zaman sen dur sessizce,
İstediğini söyle, ancak o bitirince,
Konuşmanda açık ve seçik olmalı sözün,
Ve her ne söyleyeceksen önce iyi düşün;
Fakat bir diğerini etme sözünden yoksun,
İster şarabında ister birasında olsun. [185]

Böylece İsa yüce erdemini gösterir,
Ayırıp sana hem bilgi hem de bir yer verir, [186]
Bu kitabı çok iyi okuyarak bilmeye,
Cennete varman için ödülün olsun diye.

Amin! Amin! Olmalı ve yapılmalı öyle!
Sadakamız için hepimiz söyleriz böyle. [187]

[185] Bunun anlamı, "ne sofra başında ne de hep birlikte ayakta bir hafif içki alırken".

[186] Ayrılacak olan şey hem bilgi, hem de Cennet'te bir yerdir.

[187] "Sadaka" olarak çevrilmiş sözcüğün aslı "charity" olarak geçiyor. Bu sözcüğün Türkçedeki tam karşılığını bulmak zordur. "İçtenlikle ve sevecenlikle yapılan yardım" denebilir. Dinsel açıdan bakınca "zekat" olabilir.